

નોંધ  
પ્રક્ર ૩૨૫

# ગઝલ

## ગઝલ કાવ્યમાળા

સંગ્રહ કર્તા—“મનહર”  
—તે—

શા. ચુનિલાલ મગનલાલ બુકસેલર.



છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા—

શા. લલ્લુભાઈ નારણદાસ બુકસેલર.

૬૦ લીમડાચોક—મુરત.

કૌમત બાર આના.

શ્રી “અનાવીલ” પ્રેસ—મુરત.

આવૃત્તિ  
પહેલી  
પ્રત  
૨૦૦૦  
સને  
૧૯૨૦

૮૭૭૭

મૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ ગુજરાતી કૅપીરાઈટ વિભાગ ]

અનુક્રમાંક ૮૭૭૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જાત્ય ગાંધી સંગ્રહ

વિષય ક્ર - : ૧૨૧

શ્રી

# નાટ્ય ગઝલ સંગ્રહ

વા

## ગઝલ કાવ્યમાળા.

ગત્તારિક, વ્યંગહારિક, શૃંગારીક, હિપ્પેશ, લક્ષ્મિમય  
કાવ્યોના સંગ્રહ.

સંગ્રહકર્તા.

શા. ચુનીલાલ મગનલાલ બુકસેલર

૭૦ લીમડાચોક-સુરત.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા—

શા. લલ્લુભાઈ નારણદાસ બુકસેલર

લીમડાચોક-સુરત.

પ્રથમ અ.વૃદ્ધિ સંવત ૧૯૭૬ પ્રત ૨૦૦૦.

સર્વ હક પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સ્વાધીન રાખ્યા છે.

છાપનાર—ગોવિન્દજી ડાહ્યાભાઈ નાયક.

શ્રી “ચનાવિલ” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ. અરાનપુરી બાગળ—સુરત.

કૌંમત ખાર આના.

**સહન**

૧૯૭૭

જુલાઈ વિધાપીઠ  
અમદાવાદ  
ગુજરાતી કૌપીરાઈ મંચ

વધતાં જતાં, કાવ્ય સાહિત્યનાં જમાનામાં મારાં તરફથી આ એક નજીવું પુષ્પ ઉમેરાય છે, કાવ્ય શક્તિ એવી મહાન પ્રભાવમય છે કે તે મહાન મહાયુક્ત મહોત્સવ હસ્તિને પણ આર્કષીત કરી લે છે ! મહા વિષયુક્ત વિષધરને પણ વશીભુત કરી લે છે તો, મનુષ્ય તેથી કેમ ન મોહ પામે.

આ સમયમાં જ્યાં કાવ્યની કળા ને ટંગી મુકી જનસમાજ મોટે ભાગે ગઝલ, કબાલી, નામક કાવ્યની સાફ તરફ વધુ અને વધુ આર્કષણમાં હોય તેમ હોય છે. તેમાં એ, ગઝલ કબાલી વીગેરે કાવ્યો પણ હાલ નવિન પ્રકારે ગાડનાર શ્રીચુત્ત "મણિકાન્ત" એ પોતાનાં એક કાવ્યમાં એટલે મુઠ્ઠી કરે છે કે "ગઝલમાં હું" બન્યો થયો ! ગઝલ દિલબાન ગાવા છે." વીગેરે અને સમાજ જગતી પણ એ તરફ ઢળેલી છે. એમ કંઈ ચારાં વધું આશ્ચર્ય નથી આ પુષ્પ-માળા પ્રાશમાં આવે છે.

સિદ્ધ નારટકોમાંની તત્ત્વમય ગઝલો ત્યાં કટલાંક સુપ્રસિદ્ધ કવિવરોની કૃતિનું આમાં એક સંગ્રહસ્થાન છે. જેથી તે કૃતિ તેનાં કર્તાઓનેજ આભારી છે કટાં હ્યાં તેઓનાં સહર્ષ આભાર માનીએ તો અપોગ્ય નહિત ગણાય, અમારી કૃતી નાન માત્રની છે ! આશા છે કે આવાં સંગ્રહ સ્થાનો ને નામક વર્ગીક સાથે સહર સત્કાર પ્રાપ્ત કરશે તો બીજાં જ્યાં વધુ પુષ્પો પ્રકાશીત કરવામાં ઉમંગીત થયું ! શ્રીચુત્ત સહજુમાઈ નારણદાસ શુકસેતર-વાળા મારા મુખેચ્છક મિત્ર મંગળદાસે, આવાં પુષ્પો પ્રકાશીત કરવા પોતાની પ્રબળ ઇચ્છા બતાવ્યાથી આ પુસ્તક તૈયાર થયું છે અને તેઓ તરફથી પ્રકાશ પામ્યું છે. શુભેષુ કી બહુના,

સંવત ૧૯૭૬, સ્વયંચા

સંગ્રહક



ૐ

॥ શ્રી હરી, ॥

નાટ્ય ગઝલ સંગ્રહ

વા

ગઝલ કાવ્યમાળા.

પ્રભુ સ્તુતિ.



વસંત તિલકા છંદ.

પાળક તમા વિદ્ય સર્વના !	દયા તો કરી
વિદ્યાભર, વિદ્યતા,	દુઃખ તો હરે છે,
દ્રષ્ટિ દયાની કરજો.	હમેશા દાતા,
પ્રીતે નમુ પ્રભુજી	પ્રાણુ દયારા.

— શારદા સ્તુતિ. —

— ગઝલ —

મયાળુ શારદા માતા,	પ્રારંભે ગુણુ તું ગાતા,
વળે સૌ વાતમાં શાતા,	સદા આશીશ એવી દે,
કરે જ્યાં તું અમી દ્રષ્ટી.	વહે ત્યાં જ્ઞાનની વૃષ્ટી,
અમીમય સૌ કરે દ્રષ્ટી,	દયાની તું થતા વૃષ્ટી.
સ્મરતાં સુખ તું આપે,	વશે જીવરૂદા તણાવાસે.
કળુદ્ધિ જ્ઞાન તો નાશે,	સદા આશીશ એવી દે.
જામે જશ બધાં જગમાં,	પ્રગટતાં જ્ઞાન આભાશે,
પ્રસાદિત તું થવાથી માં,	સુવર્ણમય બધું ભાશે.

લે. સૌં વિજ્યાસક્તી હર્ષદરાય,

અમે પ્રેમે સદા બીનાં, અમે સ્નેહે સદા ઘેલાં,  
 પ્રભુનાં નિર્મળા બાળા, અમે સૌ ભાઈને બહેની,  
 પિતાની પ્રેમમય દ્રષ્ટી, અમીમય માતની વૃષ્ટી.  
 ઘયાં જડ ચેતનગય એવાં, અમે સૌ ભાઈ ને બહેની,  
 અમીમય માતને અંકે પીતાના સ્નેહમય રાજ્યે,  
 હસી રમી ઉરમાં રાજ, અમે સૌ ભાઈ ને બહેની,  
 દુઃખી માને રીઝાવાને નયનમાં નીર હોવાને  
 રડીશું. સ્વાર્થે સૌ ત્યાગી. અમે સૌ ભાઈ ને બહેની,  
 દયાળુ નાનની આરા, દુઃખી માતા તણી સેવા.  
 તણ સૌ સુખને પહેલી, ગણીશું ભાઈ ને બહેની,  
 અમારી હિંદ તે માતા, પિતા રૂપે પ્રભુ પ્યારા,  
 તું જાતી તણ જાતી, વિના ધર્મે અમે હિન્દી,  
 અમે જોગી પ્રભુ જાની. દયા નીતી ધર્મના ભોગી,  
 અમારો આ જીવન દીપતે, બીજના શ્રેય અર્થે છે;  
 પીતા દાસ અમી ધારા, અમી મય માતની સેવા,  
 પીતા મેં રણી ભક્તિ, અમારે મોક્ષ મુક્તિ છે,  
 અમે હિન્દી બધા હિન્દી, પરસ્પર ભાઈ ને બહેની,  
 અમે તનમન ધનથી સૌ, જીવન આ હિન્દમગ્ન કરશું?  
 તણ જાતિ રૂઢી ધારો, અમે સૌ હિન્દના બાળો,  
 કરીશું, ધિબની ભક્તિ, ચાહીશું, હિન્દની મુક્તિ,  
 પ્રભુમય આત્મને કરશું, જીવન દીપ હિન્દને ધરશું!  
 પરસ્પર સહાય-સુખ અર્પી, કરીશું! ભાઈ ને બહેની,  
 જાનાથી ઉરને જાશું, દયા પ્રેમે ચક્રી બરશું,  
 નિતી ધર્મે અહિ શ્રદ્ધા, સહન કરી સત્યથી લાશું,

—પત્ની પ્રેમ.—

—બી રૂકિમણી સ્વયંવર. —ગઝલ—

તમારા વિરહ માં બહાલા, મને વૈભવ અકારો છે,  
 સુક્રામલ સર્વ અંગેમાં, રહ્યાછો આપ અવિનાશી,  
 બુલો શુ. દર્શ પ્યાસીને; ગુન્હો તો શો અમારો છે,  
 હૃદયની પાંખડી ઉઘડી, મુઘા ના વહી ગયા ઝરણા.  
 વૃથા તે આપ વિશુ સધળું, ઉગરવા ન કાઢ આરો છે,  
 વિપ્રેગે આ શરિર બાળી, બની શું બક્ષમ વનમાળી,  
 ધનિ તે બક્ષમથી નીકળે, તુંદી તુંદી પ્યારો છે,

—શુક્રજયંતી.

—પ્રથમ રોષ—

—ગઝલ—

અમો વિશ્વાસ વાળાને, છુપાવી ધા, કરો શાને,  
શતાવા માં આભોળીને, ગુન્હેગારી તમારી છે.  
હસાવો રાવ રાવેને, અખતારી તમારી છે,  
બંધે કરજો ઘટે તે તે, ગુન્હેગારી તમારી છે,  
કદી આકાશ જો તુંટે, બંધે બૂકંપ હો ભારી,  
જીગરનો પ્રેમ નહિ તુંટે, પ્રિયા મુજ પ્રાણુથી પ્યારી,  
ગડેલા બંધ નવ તુંટે, ખુબિયે ભાવિની ન્યારી,  
હુટત તે તો નહિ છુટે, પ્રિયા મુજ પ્રાણુથી પ્યારી,  
જુરાવો વા રિયાવો તે, મુખ્યતારી તમારી છે,  
કસાવો જીવ આજો તે, ગુન્હેગારી તમારી છે,  
નપાવોછો તપેલિને વળી ધૂત ધાર રેડીને,  
વિચારો શું ! દિલ કહો તે, ગુન્હેગારી તમારી છે,  
જગતનો નાથ જો સારે, સહન કરતું મુજે મારે,  
જરા સમજીને યોસોને, ગુજારો તે નકામું છે,  
જ્યાં દીલ સાફ ત્યાં શું છે, મળી મન સમજ ને રહેજે,  
અમારી છે વફાદારી, પ્રિયામુજ પ્રાણુથી પ્યારી,  
હો. પ્રિયદર્શી. —શરમ હિના નરો સ્વાર્થી—

—ગઝલ—

કાલ પાપાજી કરે પ્રિતે, આભિ નવ દુષ્ટ આચારી તે.  
મરાવે જાત નિહોળી, શરમ હિના નરો સ્વાર્થી,  
કરો નિસ્વાર્થી ની છર્ચા, અનિતી માં સહુ પહેલાં,  
કરે કાપો સદા મેલાં, શરમ હિના નરો સ્વાર્થી,  
હૃદય ધારે કંઈ તર્કો, વહે જુઠા સદા શબ્દો,  
કપટ આજી સદા ખેલે, શરમ હિના નરો સ્વાર્થી,  
મધુર મુખથી બોલે, પરોક્ષે તો અતિ કાલે,  
સ્વહિતમાં હર્ષ કલ્પે જે, શરમ હિના નરો સ્વાર્થી,  
જહિં જહિં સ્વાર્થ ને નિરખે, તહિં દોડે પુરે હર્ષે,  
દરીને ને સદા દુઃખ દે, શરમ હિના નરો સ્વાર્થી,  
હિતાર્થે તુચ્છ પોતાના, કરે તુકશાન લાખોના,  
ધરાવી દંભ સાચાનો, શરમ હિના નરો સ્વાર્થી,  
દુઃખી પર ના કયા લાવે, પરંતુ કોઈ દર્શાવે,  
કહો સર્વસ્વ મારું છે, શરમ હિના નરો સ્વાર્થી,  
પ્રભુથી વેગળા આલે, અભિમાને અજળ મ્હાલે,  
ન ધારે રે શું ! મશે કાલે, શરમ હિના નરો સ્વાર્થી.

-લે. સિદ્ધવિલાસી — અહિણી—

-રાગ. સિરહી. ગઝલ.-

પ્રિયા જેની થઈ ઘેલી, રટે છે નામ તેનું તે,  
 સુખી તો છેજ પ્રેમીજે, નહિ કે ત્યાં જુદાઈ છે !  
 અરેરે આ જગત માંહિ, પડે દુઃખી પ્રકારો જ્યાં,  
 થઈ બપ્પર કરે જીવતર ; સુખી એ શું જુદાઈ છે ?  
 થતી જો લાહય વનમાં તો, ન જાતાંઝાડ મેલીને,  
 બળે ભેગા રહી આફતમાં, આહા એવી સગાઈ છે !  
 બાલે હો અકારો તો, પતિ તેને કરે પ્યારો,  
 'જેમ' ઘણું ઢેરી પદાર્થોની, દવા અચ્છી બતાઈ છે ?  
 પતિ બદ આલતો કે દુઃખી, નિર્ધન રોગી જે હોયે,  
 નીરંતર તેહમાં સતી-મીત-વૃત્તિ તો સમાઈ છે ?  
 વદન મરણી સરોજેથી, મીઠાં મીઠાં સરોજેથી,  
 કપટ ખીન જે પમાડે છે, સદા સાનંદ પ્યારીતે ?  
 પતિ અફસોસી ને શોશી, લઈને પ્રેમ જે કાઢે,  
 'જેમ' ગરુડ દુધ દે ગાયો, નહાર ધાસ ખાઈ ને,  
 અકાર ના આચરે જરીકે, પતિની ગરહજરીયે.  
 વસોછો નાર આ બિંદે, કહોને ક્યાં છુપાઈ છે !  
 આમારી હિંદમાં હમણા, અફથતી કે સતી દુપતી,  
 વળી ભાગીરથી, મૈત્રિથી, ગાળી જેવી ક્યાંથી છે,  
 રાધા, કૃષ્ણ, સીતા રામ, એવા જ્યાં થયેલા છે.  
 શું ! તે ભૂમિ વિષે નહિ કાંઈ, એવા ક્યાં બતાઈ દે.

-શ્રી સિદ્ધ સત્યેન્દ્ર — પતિ-લક્ષિ—

—કબાલી—

ન સજ્જનું સ્વામી શી રીતે, ચરણ સેવા બળવું હું,  
 ન એવી કાંઈ વસ્તુ જે, પ્રભુ તમને રીઝાવું હું.  
 તમે છો પૂર્ણ વ્યાપક બ્રહ્મ, અનંતાનંત બ્રહ્માંડે,  
 કતું સ્થળ ખાલી છે તમથી, કે જ્યાં સ્વામી બોલાવું હું.  
 સદા નિર્મળ નિરંજનને વળી નિર્વાસ ને નિર્લેપ,  
 પછી જળ સ્નાન ચંદન હુપ. ક્યાં. પુષ્પો ચડાવું હું.  
 જગત સાંદર્યના આધાર, અન શૃંગાર સુષ્ટીના,  
 ક્યાં શૃંગાર વસ્ત્રો એ, દીગંબરને વીટાળું હું.  
 ક્યયંજી તાવના તેજે, તમે રવિચંદ્ર ને તારા,  
 મહાજ્યોતિ દિપકની અરુપ, જ્યોતિ હું બતાવું શું.  
 સુમન લાગે સુમન પૂજા, સુમન સહતત કરે અર્પણ,  
 છો અંતરક્ષમિ અંતરની, મહી તમને બજાવું શું.



—ચન્દ્રશુભ

—હિન્દુસ્થાનની તારીફ—

—ગઝલ. કવ્વાલી.

અમોને પ્રાણથી આરો, અમારો દેશ હિન્દુસ્થાન,  
અખીલ સંસારમાં ન્યારો, અમારો દેશ હિન્દુસ્થાન,  
હિમાલય શા ઉચા પહાડો, જેસ્પર્યે સ્વર્ગથી આશમાન,  
સિન્ધુ ગંગા યમુના આદિ, નદીઓ દધ રહી અમીપાન,  
કળા કૌશલ્ય વિમાનો, તણા અહિંથી છુટયા ઝરણાં,  
ઉપનિષદ, વેદ, ગીતા, બ્રહ્મ વિદ્યાનાં અતેરા ગાન,  
અમોને એવી આ અમ, માતૃ ભૂમિતું અભિમાન.  
મોક્ષો હિન્દુ દેવીનો—સુખ્ય-ન્યકાર ને કલ્યાણ.

—અહધ્યાબાધ-આશાછતાં ન છુટે.

—ગઝલ. કવ્વાલી.

દુનીયા તણા દિવાના, દિલબર મગ્નઓ લુટે,  
તુટે જીવનની દોરી, આશા છતાં ન છુટે.  
બાળક મરી યુવાની, આવે બલે દિવાની,  
તન ધન મજે તરણી, આશા છતાં ન છુટે.  
આવે પછી બુઢાપો, ઘોળ થતાં નીમાળા,  
રે બાકી લાઠી લાળા, આશા છતાં ન છુટે.  
પડી જાય દેહ પાપી, મરી જાય મન કદાપી.  
મળી જાય માટીમા સહુ, આશા છતાં ન છુટે.

—પિતૃભક્ત પુંડલીક-વિરહની બીમારી.

—રાગ, ગઝલ, કવ્વાલી.

મને તું માફ કર શાણી, વચન પર ફેરવ્યું પાણી,  
ખરે હુ કુર છું પ્રાણી, ગુન્હેગારી અમારી છે.  
લફંગા છો ધુતારા છો, ઠગારા આપ છો પુરા,  
અધુરા લેશ ના બાશો, હૃદય માંડી કટારી છે.  
લફંગો છું ધુતારાછું, પરંતુ દાસ તારો છું,  
જગતના પાપની કિપર, અખત્યારી અમારી છે.  
જાણ્યાં રાંડે રતન જેવાં, ખરેખર આપ ને બેટા  
લડે છે. શીંગડા ઘેટા, ભયંકરતા થનારી છે.  
અમે મસ્તાન પંખીડા, અમે મહોખત તણા કીડા,  
વડીલો પણુ હતાં એવાં, કપ્પુલત એ અમારી છે.  
રૂપાળી જોડ છે ઝામી, ટળી બાપા થયા સ્વામી  
રહી ના લેશ પણુ ખામી, કહો (આ) છોડ સારી છે.  
હંનિરો તો નથી લીધો. રશીલી નાજ નખરાનો,  
હવે તજસાવ ના ખારી, વિરહની આ બીમારી છે.

—લે. શીતારામ જે. શર્મા. —શું ?—

—ગઝલ-કંવાલી.—

ભલેને વાપરે વાડી, ભલે ફરતા તમે ગાડી;  
ન દમડી દેશહિત કાઢી, પછી પૈસા મળેથી શું !  
મયા એમ. એ. અને બી. એ. ફરીને દેશ વિદેશ,  
ન વિદ્યા દેશ હિત ખર્ચી, પછી વિદ્યા ભણેથી શું !  
ફરી ખુશામદો ત્રાકી, ખિતાબો મેળવ્યા ખાલી,  
ન સેવા દેશની કાઢી, ખિતાબો મેળવ્યાથી શું !  
કર્ચો શકુ તીર્થ ક્ષેત્રમાં, સફળ નહિયો મહિં નાહ્યા,  
ન શમળ્યા દેશની ભક્તિ, બીજાં તીર્થો કરેથી શું !  
ગદાવ્યા મિષ્ટ મિષ્ટાનો, ગળી માત્રો તણા સંજે,  
મળ્યાં જનને ન કંઈ આપ્યું, વળ્યું મનકત કરેથી શું !  
ન મર્મ મર્મ ના મળ્યા, ન આધ્યા શિષ્ય તે કો દીન,  
કહો : એવા ધર્મ મરે, મળ્યા કે ન મળ્યા તે શું !  
દુશ ને નીતિની વાતો, કરે દરેકનું મળેથી.  
ન કિતરું કૈશ અચ્ચારે, કૃથા વાતો કરેથી શું !  
નગદ નાણાં તણાં લોભે, બુઠાને આળાકી આપી.  
ચિચારી ખાળ એ રાંડયા, પછી માથા ફટકાથી શું !  
જીવન બર આપ ન કંઈકી, કર્યો કાળા કુકમો બાલુ.  
મરણ ટાળે રહે મુખ રામ, થશે કો-કો લાભ તેથી શું !  
જીવ્યા જે ના થકી જગનું, કરું કલ્યાણ ના થાય,  
કહો : પોતા તણા માટે, થા જીવત જીવ્યાથી શું !

—અંધ સારંગીવાળો-નિરાશા.—

—ગઝલ—

દુઃખો ફેરીની થઈ મારી, રૂઢનથી શું મળે વારી.  
કૃથા ગઈ સર્વ આજીજી, મળી ગઈ ધુળ સૌ બાજી.  
સંબંધી મિત્ર સૌ નાઠા, બન્યા બહુકુર શી આશા,  
મનુષ્યોની મદદ એવી, દિવાલો રેત ની જેવી.  
વિપત્તિ શીર ભલે આવે, દુઃખો સૌ ત્રાસ ઉપગવે,  
નથી ડરતો કશાથી દુઃ, મરણથી વધતો શું.  
હઠો આવે ન મુજ પાસે, જગત સૌ સ્વાર્થ મય ભાસે,  
હરી દુઃ છું શરણ તારે, ભવાબ્ધીથી ઉગારી લે.

\*—મધુરી આશનાં સ્વપનાં, અહા ! આવી કાઢી મતાં,  
થતાં સહુ તણુ દુઃગરતે ! ફરતા આશ નિરાશા !  
કરમ કરતું ! રહમ કરતું ! મધુરી આશાની માતા !  
હૃદયમાં આશ ઉપભવિ ! નદે, કો. ને તું નિરાશા !

\*—લે (મ-

—ચૈરાગ્ય.—

—ગરુડ.—

અરે હું તો નથી ખીતો, નથી ખીતો નથી ખીતો;  
 ભલે હુઝ હોય તે ખીતો, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 નથી કંઈ કામની માયા, નથી કંઈ કામની માયા;  
 વિના જપ ના વૃથા કયા, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 ભવે ભગિની પિતા માતા, તનય તનુજા તથા બ્રાતા;  
 સદા સૌ સૌખ્યના શાતા, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 નથી નરની થતી નારી, કિદાહરણ મળે ભારી;  
 મતિ ત્યાં જાય છે હારી, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 ધરાપતિ ભરૂંહરી બાર્યા, કરી હુઝખાગ્યી માયા;  
 વિરાગી કીધ પતિરાયા, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 કુંડુંબી કરે કાળી, લલ્લો મુદ મૂળ જે પાળી;  
 જગે જે વાત એ વ્યાપી, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 કરે હું મિત્રતા કોની, પ્રતીતી છે ન લોકોની;  
 ભર્યા સ્વાર્થે સહુ કોની નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 ત્યજ સંસારના રાગો, તથા કૃષ્ણાકૃતિ કાગો;  
 પ્રભુ પ્રતિ જાકે હું ભાગો, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 વિભૂ ગાનાર્થ આ વાણી, તથા દાનાર્થ આ પાણી;  
 વિભૂ પરમાર્થ મય બાણી, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 ભવિક ભવમાં વૃથા ભૂલે, અમિત દૈતે ભયે ફૂલે;  
 ચહે છે શાખી નિર્મલે, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 કરી ભકિત સદા સાચી, તથા સદ-ધ્યાનમાં રાચી;  
 ત્યજું પ્રીતી બધી કાચી, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 ક્ષેત્ર છે ખાધ મમ કાજે, વસન તો બદલે રાજે;  
 શયન માટે ધરા આ જે, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 કરું શું ભોજનો નાના?, અને વસ્ત્રો વિશેષાના ?  
 ન શય્યા ઇચ્છિતો ના ના, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 કુંડુંબી એક છે મારો, ભવદ ભગવાન જે ચારો;  
 ન એ સમ અન્ય મળનારો, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 વિષયની વાંચના વાળી, કરીને યાદ વનમાળી;  
 કપટ ખેલી કરી ખાલી, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.  
 કરું હું પ્રાર્થના અંતે, ધરીને આશ ભગવંતે;  
 કૃપા કરે દાસ પર ખંતે, નથી ખીતો નથી ખીતો—અરે.

—લે. સો. ચન્દ્રમણી — પ્રેમ-મહિમા—

—ગઝલ—

અરે ઓ પ્રેમ તારો નેમ, નવાઈ તો પમાડે છે;  
મહા રાજેન્દ્રને, પણ તું, રમકડાં સમ રમાડે છે—અરે.  
લઘુ હી વર્ણનો છે તું, છતાં તારી ખુબી ન્યારી;  
અતાવી સુખ પેલાં તું. પછીથી દુઃખ દે બારી—અરે.  
રખડતાં કધકે થયા રાને, દીવાના કારણે તારે;  
પશ્ચા યા હોમ કરી રણમાં, ખપ્યા ખાંડા તણી ધારે—અરે.  
અરે! ઓ પ્રેમ તુજ ખાતર, સહી સંકટ સુકોમળ તન;  
ભમ્યા છે રામ દશરથતન, સીતાની શોધમાં વનવન—અરે.  
કરાવે તું પરાયું કામ, રડાવીને હસાવે તું;  
ક્રુધાને તાપથી તાવે, નીચા સંગે ફસાવે તું—અરે.  
કરીને પ્રાણ પરવશ તું, મીઠી નિંદ્રા બધી ટાળે;  
ચિંતા-ચિંતાની, સળગાવી, અહોરાત્રી બદન બાળે—અરે.  
ગુજંગમ પુંગીને પેખી, વીણાને ચાહી કુરંગો;  
તજે છે પ્રાણ તુજ માટે, કમળમાં એ રીતે ભંગો—અરે.  
પતંગો દેખી દીપકને, મરે છે મીન વીણ વારી;  
તૂટે જુરાશની જોડી, ન જીવે એ તું બલીહારી—અરે.  
લગાડ્યું ચંદ્રને લાંછન, ઇંદ્રને શસ્ત્રભંગ કીધો;  
કીધો કંકર મહુમદને, લેખ ભર્તૃહરીએ લોધો—અરે.  
ધરા પરા ક્રુવને ધાર, અપાવ્યું તેં અવિચળ ધામ;  
કપાવ્યું કુળ રાવણનું, બનાવ્યા ગોરીના ગુલામ—અરે.  
મરે માર કરી મુરખા, છતાં નેત્રે બની અંધા;  
શુલીને બાન, માનવિઓ. ઉધા સૌ આદરે ધંધા—અરે.  
કરીને કેકમાં ગુલતાન, બહુ યુરું બકાવે છે;  
બલે ભુટે સ્થળે પાડી, ખરે તું ધુળ ફકાવે છે—અરે.  
ઉંચી માતી છતાં તેને, અભક્ષાભક્ષ કરાવે છે;  
અધમ માતી તણા જનને, નીતી ચાલે ચઢાવે છે—અરે.  
તવી ટાઢી કરી તેં તો સુધન્વાને બચ્ચો છે;  
જુનાગઢવાસી નરસિંહને, ખરે ભાક્ષ અપાવ્યો છે—અરે.  
સતી તારામતીએ જે, બધું તે નીચ ધર પાણી;  
તજ્યો દમયંતીએ નળના, નહી તારી એ નીશાની—અરે.  
હૃદય રાધા તણે પેસી, મહા દેવી બનાવી તેં  
રહી સંગે સુદામાને, અચળ પદ્મી અપાવી તેં—અરે.  
બરીને વીખનો ખાલો, મીરાંને મારવા માટે;

દીધો રાણે થયું સુધા, વળી તે સ્વર્ગની વાટે—અરે.  
 મરાયા પુત્ર એ તદપિ, ખરે ખેંગારની રાણી  
 થઈ તામે ન સોળાંકી, બળી 'ચે'માં સતી શાણી—અરે.  
 અન્નમ તારી ખુબી છે 'પ્રેમ, હતી જે કુબળ કાળી;  
 તથાપિ કૃષ્ણુએ પાળી, દીધું આવાગમન ટાળી—અરે.  
 ખરે ઓખા, અનિરૂપ, સ્વપ્ન વિષે પ્રીતે પરણી;  
 થઈ વિખ્યાત વસુધામાં, બધી તારી દીસે કરણી—અરે.  
 અખિલ આ વિશ્વમાં તારી, પુરણ સત્તા રહી જમી;  
 ધની ને રંક-તો રાજા, કરે તન તોડી ગુલામી—અરે.  
 બતાવું શું કહી-વદને, ન પાસું પાર હું તારો;  
 બને છે, પાત્ર-તેવો-તું, જુરો છે, એ ન મત મારો—અરે.  
 કદાપિ હેમ પરખાયે, કસોટી વીણ ના, ના, ના;  
 વીના તારા દીસે છે તેમ, ટકાવું માનવી હા, હા—અરે.  
 વિષમ ભવસિંધુ તરવાને, અવર કોઇ નથી ઉપાય;  
 પરંતુ આશરે તારે, નહી જડ પ્રેમી તે તરી જાય—અરે.  
 સુતું વારી વિના સરવર, તરવર તત્ર વિણ નિરધાર;  
 વિના તું પ્રેમ 'અંદ્રમણી'તેમ, સુનો બાસે સકળ સંસાર—અરે.  
 —માલવકેતુ, વા —માયા પ્રભાવ—

### —ગજલ કંવાલી—

થયો ચારે તરફ ભવમાં, મહા વિસ્તાર માયાનો;  
 કરે છે પ્રેમથી પુરૂષો, સદા સત્કાર માયાનો—થયો.  
 થયું પાપી નરકવાશી, થતાં સહવાસ માયાથી.  
 સમજતા તોય કયમ થાતો નથી, ચિહ્નર માયાનો—થયો.  
 નજરથી નિત્ય દેખાયે, જગત સંહાર નારી છે;  
 છતાં કર્મો કરે કાળાં, લઇ આધાર માયાનો—થયો.  
 નથી એ માર્ગ મુક્તિનો, અચત્ર સુખનું ન સાધન છે.  
 તથાપિ રમ્ય દેખાતો, વિકટ આકાર માયાનો—થયો.  
 ન છુટે કોઈ કાળે તે, ફસાયો જે જરા એમાં,  
 હૃદય પાપી બને પૂરું, થતાં સંચાર માયાનો—થયો.  
 કશું જો એક પાતક તો, ફરી બીજા બહુ પાપો,  
 પાતકા પાપની ફરકાવવી, એ સાર માયાનો—થયો.  
 ફસાયો હું એના, પ્રમળ ફન્દમાંહી આજે,  
 થયો છે ચિત્તમાં મારા, પ્રમળ અધિકાર માયાનો—થયો.  
 થશે સંહાર આ સરદાર, ને નૃપ બાળકો કેરો,  
 નહિં તો મમ મરણ થાતા, થશે સંહાર માયાનો—થયો.

—લે. સ્નેહાકાંક્ષી ર. છો. પાઠક. — જીગરના ઘા. —

દુનિયા બધી ડોલી હવેના ડોલવું બાકી કંઈ.  
બાધું પીધું ને ભોગવ્યું, ના ભોગ છે બાકી કંઈ.  
દુનિયા મહીં આવાપીવાનો, સ્વાદ લઈ લીધો બધો.  
એ સ્વાદની ખુસખો મીઠી, પણ સ્વાદમાં કંઈ નહિ !  
રંગ એ રંગી ક્ષણે, રંગ સર્વે ભોગવ્યા,  
એ ભોગની ખુસખો મીઠી, પણ ભોગમાં કંઈ નહિ ?  
જે બાદશાહી મહેલને, બાંધેલ રોકે છુપી,  
આનંદ ત્યાં સર્વો મજે, ને બેઠ છે કંઈ નહિ.  
રોકે કરેલા રાખડી, ને પાદશાહી ભોજનો.  
સાગર લીધો સ્વાદથી, એ સ્વાદમાં કંઈ નહિ !  
માતા પિતા સંબંધી એને સાથ સર્વે આપ્યો,  
સૌ એખુશી હુંએ ખુશી, પણ હું ખુશી કંઈ નહિ.  
જીવું મરું તાવું અને આવી જીગરમાં કંઈએ.  
તાવું થતાં હું છું ખુશી, પણ એ ખુશી કંઈ નહિ !  
સૌએ જીવું થાતા નવું જે એ નવું થાતું જીવું,  
લગે સરીખું એ બધું ત્યાં બેઠ છે કંઈ નહિ !  
દુનિયા ગમેતે, તે કરે મારે-ગમ્યું-તે હું કરે,  
મારા ગમ્યાની તાત તે, કોઈ તમે જાણો નહિ !  
બહુએ બમ્મો બહુએ ક્યો, બેયું બહુ ને ભોગવ્યું,  
એ ભોગને જેવા મહીં, લાગ્યું મને કંઈ નહિ.  
વાયલ થયાં હું ત્યાં અને, વાગ્યા જીગરમાં ઘા' ઘણા,  
કારી પૂડ્યા તે ઘા મહીંથી, લોહીની નદીયો વહિ.  
એ લોહીની નદીએ મહિં નદાવું અને છે કુદરું,  
નદાવા અને ફરવા પિતા, બીજી નથી બાકી કંઈ.

—સુર્યકુમારી. — અમારી આમ બાબત છે —

—રાગ કંવાડી. —

રીખાયો છું ? ફસાયો છું ? કુટાયો છું, લુટાયો છું.  
હમાયો છું, મુઝાયો છું, અમારી આમ બાબત છે.  
પકડતાં જળમાં કંદર, બરાયો સર્પ તે અંદર,  
હથું ઘોડા બદલ ખચ્ચર, અમારી આમ બાબત છે ?  
ખીનજીં નાર નખરાળાં, મુગ્ધજીં જોઈ ઘોટાળાં,  
પછીથી મલ્યો તો પુછડાવાળો, અમારી આમ બાબત છે ?  
તમારાં કષ્ટ સહિ ટળશે, અવશ્યે ન્યાય પણ મળશે,  
તમારાં શત્રુ સપડશે, અમારી એ કમ્બલત છે.

—લે. ત્રીવેદી રમાશંકર વિ. પ્રાણશંકર —કોથ-જાળ.—  
—રાગ, હરીગીત ગઝલ.

“હા-ના” તણા વૈરે કરી, પ્રગટી ધણો જન દેહમાં,  
તે-સ્નેહિ રજજી છેદીને, છુટા પડાવે નેહમાં.  
“હા-ના” તણાં વળી વૈરથી, બહુ કોથ વ્યાપો શીવને,  
તે, શીર્ષ છેદીયું પુત્રનું, પછી ખેદ થયો નીજ જીવને,  
તે સાહસ કીધું કોથથી, વળી જઈ લલયા નિજ પત્નીથી,  
એ કોથના આવેશમાં, કુસંપ વધ્યો છે નકી.  
સ્નેહીની સાથે વૈર તે! કેવું કરાવે ઝેર શું,  
એવી રીતે તે વાધ તો, જન જાતમાં નિહાળતું,  
બગાડી એ નિજ સ્વાર્થને, ઉપયોગથી વધતો જશે,  
લલચાવી એ નિજ જાળમાં, જન કોથ એ સપડાવશે.  
કુસંપ ના એ બીજને, ડિગાડશે ઉતાવળે,  
તે શરમને સુવાડશે, નિજ સોડ માંહે તે પળે.  
પતિ પત્નિ તે પીંખાવશે, પિતૃ પુત્રને વઢવાડમાં,  
સખંધી શું વિક્ષેપથી, છુટાં પડાવે લાડમાં.  
નાણા તણું તુકસાનને, હાની કરાવે હરપળે.  
એ અનળ પ્રગટે ઉરમાંતો, અંત સુધી તે બળે.  
વેરીતણા પ્રભાવથી, ભગવાનને ભુલી જશે,  
સંસારના મુખ નષ્ટ થાશે, કોથમાં ડુલી જશે.  
કોથે પ્રસારી જાળ એવી ફાંસવા કુસલાવીને.  
(માઁ) ચેતી ચતુરો દુરથી, અળગા રહો સળગાવીને.  
આભાસે રહો અંતર મહિ, જુદાં જુદાં જન દેહમાં,  
ના અન્ય પણ એ એક છે, એક બીજના નાં નેહમાં.  
ધંધર કહોએ તેમને તો, તે પણે ખરે તે ચાલશે,  
તો કોથ કેનાથી કરો, તે જાળતો લલચાવશે.  
(માટે) સમજ સદા મન મારીને ગાવિન્દના ગુણ ગોખળે,  
જ્ઞાની થઈ મનને કદા, કોથે તમે ના રોકળે.  
કલ્યાણ કારક એજ છે. હુરી નામથી જન હાંકશે,  
કદ કદા આવી જશે, તો, પણ સદા ધણ તારશે.

—કૃષ્ણ સુદામા, —જવાહેર કૃષ્ણને દારે—  
—કવ્યાલી,

મુઝાવી ક્યાં મને મારે, જવા દે કૃષ્ણને દારે,  
ખલકનાં ખેલ છે ખોટાં, જેવા પાણીનાં પરખોટાં.  
માથે ભય મોતનો દારે, જવા દે કૃષ્ણને દારે.  
શિખામણ મારી લે સ્થાણ, મેળવને ભક્તિનાં નાણાં,  
ત્રીકમ વીણ કો નહિં તારે, જવા દે કૃષ્ણને દારે.

—લે. વે. કવિ. દુ. શ્યા. દ્રુવ. —ગુણીની કદર.—

—ગઝલ.—

સાધી જેણે ગરીબોની, ખજર તેણે બધું કીધું;  
કાધી જેણે ગુણીઓની, કદર તેણે બધું કીધું.  
ખજરોમાં નથી મળતી, રહ્યું કિંવા કદરદાની.  
જીગરનું નુર છે એતો, નથી વસ્તુ તમાસાની;—લીધી.  
નથી શું માતી ને હીરા, ખલક કેરા ખજનામાં,  
પરંતુ આખા જેનામાં, જરૂર તેની જમાનામાં;—લીધી.  
તવારીખો ધણી વાંચી, અમીરો બાદશાહોની,  
રહી ગઈ લીટીઓ તેની, ખરા ખોટા ખિયાલોની;—લીધી.  
સફર સફરો બવાખિમાં, કરે છે જીવ જંતુઓ,  
સફળ પણ થાય છે જેનાં, ગહન છે જ્ઞાન તંતુઓ;—લીધી.  
સુવાસિત પુષ્પની ખુશખો, નથી છાની રહેવાની,  
વિવિધ સ્થાને પવન દ્વારા, ખચિત એ તો પ્રસરવાની;—લીધી.  
કરે છે નેત્ર એ નીચાં, ખરા દાતાર જવા દે છે,  
ગણી સગનારનું પોતે, મુખે લગ્ન ધરી લે છે;—લીધી.  
હૃદયનો હાથ લઈ દાનો, નમાવે પાત્ર જે પુણ્યનું,  
વિવેચન શું પછી કરવું, કહો એના મહદ્ ગુણનું;—લીધી.  
બલે વખણાય દાતરો, જગતમાં મેષ વૃત્તિના.  
પ્રશંસાપાત્ર પણ દાતા, નિરંતર કૃપ વૃત્તિના;—લીધી.  
વદે છે શ્યામ મુત દુર્લભ, ખજર લેવી ગરીબોની  
ધનાદ્યોએ બલા મનથી, કદર કરવી ગુણીઓની;—લીધી.

—ગુહદેવ.

—ત્યાગી જનારાને—

—રાગ. ગઝલ.—

પડતી હવે મુજને ખજર, તુમાં સુચયે હર્ષ નહિ,  
આ જગતની જંજળની ચતુરાઈ તેં દીધી નહિ.  
જ્યાં પ્રેમ મારો ઝળક્યો, ત્યાં તે દીધો બદલો ખરો.  
ધરખારને છોડ્યા વિના સુકિત કરી સુચ નહિ.

હવે તો જો જરા જગી (૨)

યોગી વિભૂતિ અંગ, બન્યો શું યોગી (૨)

સમાધી બૂટી દે ત્યાગી (૨)—હવે.

વિલાસી મહેવના વાસી, તને આ શી લગન લાગી (૨)

મધુનાં પુષ્પને ત્યાગી, મલ્લા કાંટા શું હીન ભાગી (૨)—હવે.

ઉંડી આશ ધારીને, મેં તારો સંગ કીધો તો

ખરસો દઈ છુલાવી ઓ ! વિરાગી શું મયો ત્યાગી (૨)



—જયદેવ. —ફદે જગદીશને રાખું—

—રાગ. કંવાલી.—

ધડીબર ના કરું ન્યારા ફદે જગદીશને રાખું,  
ગણીતે નેણુના તારા, ફદે જગદીશને રાખું  
પિતા માતા અને બ્રાતા ભગિની જાવે નથી ભજતો,  
કદી ચાહુના સુનદારા, ફદે જગદીશને રાખું;  
જગતની જળ જલીમમાં હવે સપડાઈ હું શાને ?  
થયા સ્નેહી શ્રી હરી મારા ફદે જગદીશને રાખું;

—સ્વદેશ સેવા, —સર્વ સરખાં છે—

સજેલાં શ્રી પ્રભુજીએ-મનુષ્યો સર્વ સરખાં છે,  
નથી કોઈ કંઈ કે નીચા, જીવન તો સહુના સરખાં છે,  
પ્રભુજીની જગત વાડી, તણાં કુત્રડા સહુ જીવો  
સુગંધીથી ભરેલા સહુ, સમજીએ તોએ સરખાં છે,  
વિષમ આ વિશ્વનો-વાયુ કરે જીવ ક્રોધીને ઘેલા,  
ત મનહર દોષ માનવનો સકળ આત્માઓ સરખાં છે,

—રંગતરંગ. —હવે શું તારણ આવેછે—

—રાગ. ગઝલ.—

સાપ પર કલમો ફેંકી છે, હવે શું તારણ આવેછે,  
નકી આ જોવા જેવું છે, હવે શું તારણ આવેછે,  
આ સાચું કે એ સાચું, ભાઈ નથી કાંઈ સમજાતું  
સાચું હશે તે તરી આવશે હમણા થાશે થાતું  
આ તો કેવી વાતું, જે જોઈએ તે વળ ખાતું  
પાંચડીએ વળ ખચીત કિતરે ગાલ પુરાણ એમ ગાતું  
મને તો જીદી માને છે, હવે શું તારણ આવેછે.

—ભગવદ્ગીતા

—કપુતત્વું કષ્ટ—

—રાગ-ગઝલ, કંવાલી.

જો દેવ ! હે તું દીકરા દેજો સમા જે દીનકરા;  
કુળ પૃથ્વિને કરતાં પ્રકાશિત, હુષ્ણ તિમર ટાળે ખરા.  
એવા ન જોહો દીકરા, તે દીકરા નહિ દીકર્યા;  
બહેતર અરે એથી બહુ, રસ્તે રજળતા દીકરાં.  
કે કામ આવે કાંઈ, આતો નામને હુણાડતા;  
છે ભાર રૂપે ભુતજો, મામાપના તન તારતા.  
એવા અરેરે, દીકરાથી, વાંઝીયા રહેતું બહુ,  
જેને વિતે તે જાણતા; કષ્ટ કપુતત્વું કેટલું

—દેવી દમચંતી. —પ્રેમ પ્રભા—

—રાગ. ગઝલ, કવ્વાલી.—

એ રસીલાની રતીએ કંઈ, અજબ જાદુ કરેલો છે,  
મદનનો ગર્વ હરવાને એ, છપીલો અવતરેલો છે.  
હરે છે ચિત દર્શનથી, હરે છે સ્પર્શથી લગ્ન.  
સુધાનો સ્વાદ ચુબનમાં, મધુર મીઠો બરેલો છે—  
ન છૂટે ધ્યાન.પ્રતિભાનું, સ્મરણમાં ધસી ના આવે;  
લક્ષ્યમાં ધર કરી. એવો વિલાસી એ વસેલો છે—  
પધારો રાગ, થાકો આંખડી. આ વાટડી જોતી;  
વીરહની વેદના ટાળો.મદન મદથી છડેલો —  
—રંગતરંગ. —શીયળ શણગાર મારોછે—

—રાગ. કવ્વાલી.—

જગત પરવા નથી મુજને, વીરાગી હાલ મારો છે;  
અનીતી વાત છોડી દે, નીરાળો ખ્યાલ મારો છે.  
અરે કેવળ ઉદર ભરવા, પશુ પેરે જુગર કરવું;  
ન ખનશે તે કદી કાળે, મનુજ અવતાર મ્હારો છે.  
બદીની છાપ વ્હોરીને, શરીર શણગારવું મીઠ્યા;  
અવરશણગાર નથી ધરવા, શીયળ શણગાર મ્હારો છે.

—મનોહરી રંભા, —આપુ-મયાળુ એક માળી છે—

—રાગ. કવ્વાલી.—

જગતના આગમાં, આપુ મયાળુ એક માળી છે;  
રસિલા છોડને પાણી સીંચીને કલાલી દે—૨૬.  
સુગંધી તો બ્રમર લ્હેશે, ખરો માલિક તો તે રહેશે;  
ખિલાવી જો નહિ દેશે, ભુલ્યો નિજ ધર્મ માળીએ—જગત.  
જશે જ્યાં કુલની કળીઓ, જશે સાથે સગંધી તો;  
હશે કૃષ્ણ ત્યાં હશે હળીયો, જુઓ ધારો નિહાળીને—જગત.  
પિતા ? પુત્રી પરાયુ ધન, થશે ખીજને તે સ્વાધીન;  
જશે ભરધાર લઈ તે તન, રહેશે રોધ માળીરે—જગત.  
—“ર” માંડલીક, —હજી એ શી થનારી છે—

—રાગ. કવ્વાલી.—

હજી દાષ કેનો હાં, સમયની જ્યાં બલીહારી;  
સમયની જ્યાં બલિહારી, મનુષ્યની ત્યાં છે લાચારી.  
હતો હમ દેશ આતે જ્યાં, પ્રભુ અવતાર પણ લેતા;  
અરે આ દેશ એનો એ, સમયની છે ગતી ન્યારી.  
અમારાં દેશના ચેતન, અમારાં તેજને જોરવ;  
અકાળે દાષ કરમાયા. હજી એ શી થનારી છે.

—સોખતે અસર.

—શું ! જાણે—

—રાગ. ગઝલ—

અરે જીવતાંજ મરવાની—મજ નાદાન શું ! જાણે,  
ખરી મહોખત તણી લહેજીત-કહે અંજણ શું ! જાણે.  
બની અધી જીવે છે ખેલ-તહેની મોંજ તે સમજે;  
સુખી દુખને ખુશી આશત-જગત બે બાન શું ! જાણે.  
મળે છેજેતમાં જે જેત-તે જાણે હરખ તહેનો;  
સુનાખોનાં, સુખોંની તો, મુરખ બે ધ્યાન શું ! જાણે.  
હુકમત આશતની વાત શાહે રસને પુછે;  
ગરી માંમાં મજ શું છે—અરે સુલતાન શું ! જાણે.

—આહુ જમાને!—સમય સ્થીતી—

—રાગ-કવાલી—

અમારો કોઈ નથી આરો, સમય છે પ્રાણ લેનારો,  
પડ્યો શિર દુઃખનો ખારો, પિતાજી મારો કે તારો,  
થઈ છે પાયમાલી, શર્ત સદ્ગાથી પિતા ભારી,  
ગયા ધરખાર ને ધનમાલ, આવી સખત લચારી,  
ખુરો તકદીરનો, તારો પિતાજી મારો કે તારો—અમારો.  
ન ખાવા અન્નનો દાણો ન પીવા ગોળીમાં વારી,  
નહી તન ઢાંકવા કપડું, કહું શું વાત વીસ્તારી,  
થયો સંસાર આ ખારો. પીતાજી મારો કે તારો.—અમારો.  
—અહહયાઆઈ.

—પ્રેમ દર્દ—

—રાગ, કવાલી.—

હવા કોઈ દીકની લાવો. વિરહાનળ બુજાવો;  
કોઈ મારો કંથ દીઝાવો, બની છું બઢાવરી બાળા  
આંખલડી રહે છે રોતી, વાલમની વાટ જેતી;  
પ્રીતમ તમ વિણ સવળા, લાગે સુખ ભોગ લાળા.  
ચૌવન દીન રેન સતાવે; અંતર સ્મર ધુન જગાવે;  
આડે પહોરે અકળાવે, ધારી મનહર માળા.  
—વીસમી સદી. —શોચવું શું છે—

—રાગ-કવાલી.—

અરે વિદ્યા તણા ભોગી રદ્યની ચાહના શું છે,  
ખરેખર આ જમાનામાં થયો બે હાલ પણ તું છે.  
નથી માયા અને મહોખત વળી ધનમાલનો સાથી,  
થવું છે એકલા માટી અલક આધાર પણ તું છે.  
સુકી સહુ સહ કુટુંબીને વળી વહાલી અને પ્યારી,  
થઈ આ જીંગી ખારી પછી કહે શોચવું શું છે.

—વીર-કુણાલ

—પરીવતન—

—રાગ-ગઝલ—

હતાં સંસાર વાડીમાં, અમે પુષ્પ પ્રભા વાળાં,  
 થતાં ક્યાં ખીલ્યાતાં ને, રહ્યાતાં ખુબ રહીયાળાં,  
 કુખ્યો ભાનું વીતી સંધ્યા નિશાથઈ ઘોર અધારી,  
 રહ્યાં તે પુષ્પ મણુ તેમાં, સુગંધી પુનની ન્યારી,  
 સહુ બજો સુખેનો અત, આવો દુઃખમા થાશે,  
 કળી ખીલી સુકાશે ને, પ્રભળ વેગે ખરી બંશે,  
 અરે તેથી ખર્ચાં પહેલાં ભણું કર કાંઈ જીવન ભરમાં  
 કરી પરમાથની કરણી, તરી બ આ વિષમ સરમાં.

—રાગ-સાજ સંગ્રહ —કૃષ્ણ લીલા—

—રાગ, ગઝલ—

મયા અનંદ ગોકુલમે નગર ગર હો તો એસા હો,  
 ભયે શ્રી કૃષ્ણ ચસુદાધર શુભ અવસર હો તો એસા હો.  
 ભઈ જયકાર ત્રિભુવનમે સુરોને કુલ બરસાયે,  
 કરી અસ્તુતી હરન ભૂભાર, ઈશ્વર હો તો એસા હો.  
 અધાર્ધ યો તરફ બાજ, ભયેખુશ નારીનર વૃજકે,  
 નશીયા નંદકા જગ મુકદ્દર હો તો એસા હો.  
 કીયા જળ કોષ ઈદરને, કુમાના વૃજકો ચાલાયા,  
 ક્રિયા નખપે ગોવર્ધન જોરાવર હો તો એસા હો.  
 ભયંકર કંસ પાપીનેકપટવ વૃજમે બહુ કીન્હો,  
 સમરકર ધર પકડ પકડા બહાદર હો તો એસા હો.  
 દિખાઈ નીત નઈ લીલા, છગીસે ફેલ મેહનન,  
 હરે મન ગેપીએકે મનોવર હો તો એસા હો.  
 કિયે જસ જીવ જડયેતન અધર ધર બનશી કનકારી  
 પરમ અમૃત સદશ સુન્દર મધુર રસ હો તો એસા હો.  
 પજારી પૂતના કાગા બકાસુર દૂષ્ટ સંહારા,  
 નખાઈ શંક કુજ મનમે ને બેડર હો તો એસા હો.  
 એસત ગેંદ યુમતામે ગિરા જળ કુદકર ઝટપટ,  
 લિયા બ નાથ કાલીકો હુનર વર હો તો એસા હો.  
 પુકારા દ્રોપતિને લાજ દુશ્પાશનકે કર બને,  
 લગાયા દગ અંબરકા ગિપદ વર હો તો એસા હો.  
 શ્રી પોકાર ગજે જળમે બચાવો આકસે શ્વામિન  
 ગરૂડ તજ તજ પગ દોડે, ચિરંધર હો તો એસા હો.  
 શરણુ મન્નિલાલ પંડીત હે, સદા વૃજચંદ્ર પ્યારેકિ,  
 દિવશ નિશ ગાવે ગુણ સુન્દર, સુચકર હો તો એસા હો.

—માયા મોહીની. —સમય રંગ—

—ગઝલ કવાલી—

વખત બદલાય છે જ્યારે, બધું પલટાઈ જાય છે,  
જને છે દાસ ભુપતીને, વૃષાળો દાસ થાય છે.  
હતો ખોખાર અશ્વેનો, ખરો ત્યાં ભૂકતા જોયાં,  
હતાં જ્યાં દાન કરનારાં, હુંટારા ત્યાં જણાયે છે...વખત.  
નથી એ દોષ કોઈનો, ખરેખર ખુબી કીસ્મતની,  
હતો જે ભક્ષ સીદેનો, શૂંગાલો આજે ખાય છે;  
ખત્રી જાહોજલાલી આ, દીવસ બેચારની ગાશીલ,  
ખત્રી મગરૂર માણસ તું, વૃથા શાને કુલાચે છે...વખત.

—વિર-કુણ્ડલ—સમયનો રંગ ન્યારો છે—

—રાગ કવાલી—

સમય જે હોય સારો તો. બધો સંસાર સારો છે,  
સમય સારો સીધાચો ત્યાં, નહિ સંસાર તારો છે.  
ચડે વાદળ ચડે ભરતી ચડે જોયન વધે લક્ષ્મી,  
ઘડીમાં તે પડી જતાં. સમયનો રંગ ન્યારો છે.  
સમય સારો ન સારું જે, કરે તે સહુ ગમારો છે.  
પછીથી ખાય તે ખત્તા, સમયનો રંગ ન્યારો છે.

—વીર કેશરી. —સવારે શું થવાનું છે—

—રાગ કવાલી—

થવાનું ના થવાનું કહે, નળુમી કોણ એવો છે,  
ન જાણું જનકી નાથે, સવારે શું થવાનું છે.  
હતી શલ્યા રૂપે અહલ્યા, જગતમાં વાત જાહેર છે,  
ન જાણું જાતી ગૌતમે, સવારે શું થવાનું છે.  
હતો કૌરવ અને પાંડવ, જગતમાં મહાપણી ચોંકા,  
ન જાણું ભીષ્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે.  
રમ્યા બુંગડુ સહુ સાથે, વિભુતી સૌ ગયા હારી,  
ન જાણું ધર્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે.

—વીસમી સદી. —ગંદી-કાથા—

—રાગ-કવાલી.—

ભરેલો કૂપ અગ્નીનો, વખત આવેજ શેષ લગી,  
હ્યો મલ મુત્રનો કોડો—નહી માતા રહો વલગી  
મધ્યું છે ચામ ઉપર હા, તમેને લાગતું ખારું,  
મીચીને આંખ સૌ નીરખો. દીસે છે ઘોળ અગર ખાર,  
સળ્યા શૂંગાર ઉપરના ઉઘાડી આંખ જે વહાલા,  
જતા જગ છોડતા સંધ્યા, સંજો સહેજ ખોવાનો.

## —રાગ સાજ સંગ્રહ—શક્તિનામ સ્તુતિ—

—રાગ, ગઝલ કવાલી—

મહા શક્તિ તુંહી કાલી લવાની ભારતી તું હય,  
 મહા શક્તિ સતી ગૌરી જ્યન્તી માહિની તું હય.  
 તુહી રાધા મહામાયા તુંહી સીતા તુહી કાયા,  
 મનોરમા મહાલક્ષ્મી રમા શાકમ્બરી તું હય.  
 તુંહી તારા કલા તુષ્ટી, તુહી ભામા તુહી પુષ્ટી,  
 સુશીલા સંકટા જ્યોતિ લલામા ભૈરવી તું હય.  
 તુહી ગંગા શુભા પુણ્યા, તુહી શ્યામા તુહી ગુણ્યા,  
 યશોદા મંગલા સિદ્ધી શિવા સિદ્ધેશ્વરી તું હય.  
 તુહી દુર્ગા વાગજ્ઞદ્વી, તુહી શ્રદ્ધા તુહી બુદ્ધી,  
 બ્રીશાકા હિંગલા ચંદી મનોજા લાડિલી તું હય.  
 તુહી જ્વાલા ભવા ભવ્યા તુહી હવ્યા તુહી કવ્યા.  
 મહા વિદ્યા મહા બુદ્ધિ ગિરા આગેશ્વરી તું હય.  
 જગતકી હય તૂ આધારા ભરા તુજસે જગત સારા,  
 જહાં દેખા વહી દેવી ગિરાજ શંકરી તું હય.  
 મેરે મનમેં જો હય ઇચ્છા વો મિલ જાયે મુજે બિક્ષા,  
 મેં આયા હું શરન તેવી જગતકી સ્વામિની તું હય.  
 જો દેકર ધ્યાન માં દેખા મિલા મુઝકો ચહી લેખા,  
 કિરશમય સિદ્ધીકી મીઠી, ગિરાબી ભગવતિ તું હય.

## —રાગ સાજ સંગ્રહ —હનુમાન-સ્તુતિ—

—રાગ, ગઝલ—

ધન ધન મહાવીર બજરંગ રાવાણ લંક જલાને વાલે;  
 આગા રઘુનંદકી પાય, પહુંચે ગઠ લંકામેં આય;  
 કોધિત હો દી આગ લગાય, રામકે કામ અનાને વાલે-ધન ધન.  
 રાવનકી બાટીકા ઊજરી, મારા અશ્વય કુમાર સુરારી,  
 ફસ ગયો અહા પાશ એકવારી, લીલા લલિત દિખાને વાલે-ધન ધન.  
 ચઢી દુમ અશોકપર હર્ષાય, દિન્દી ઝટ મુઢિકા ગિરાય,  
 ચરનન ગિરે સિનાકે આય, પિયાકી ખચર સુનાને વાલે-ધન ધન.  
 શક્તિ મેઘનાદ ને મારી, વ્યાકુલ ભયે લક્ષ્મણ બલધારી,  
 લાયે સંજીવની સુખારી, લક્ષ્મણ પ્રાણ અચાને વાલે-ધન ધન.  
 માયા રમ અહિરાવન ધાય, જમ હર લે ગયા દોનો ભાય,  
 રામકે લક્ષ્મણ સહિત ઉઠાય, જય પાતાલમેં લાનેવાલે-ધન ધન.  
 દુષ્ટાકો મારો તત્કાલ, બકતોકા કરિયે પ્રતિપાળ,  
 શરણાંગત દિજ મન્નીસાસ ધન બિદ્યા બલપાને વાલે-ધન ધન.

—શ્રી અહ્યાનંદ ભજનમાળા, —કૃષ્ણલીલા—

—રાગ, ગઝલ, તાલ, ધમાલ.—

કૃષ્ણ ધર નંદકે આપે પિતારા હો તો એસા હો,  
કરે સખ પ્રેમસે દર્શણ, હુલારા હો તો એસા હો.  
બકાસુરકો મથલ ડારા, પૂતના જનશે મરી,  
કંશકો કેશસે ખેંચા, પિતારા હો તો એસા હો.  
કદ પાનીકે અંદરસે, નાગકો નાથ કર લાયે,  
ચરણ કણપે ધર કરકે, નયારા હો તો એસા હો,  
તીર જમુનાકે જન કરકે બજાઈ, અંસરી માહુન;  
ચત્ર ધર છોડ અજનાની, પિયારા હો તો એસા હો.  
રચાઈ રાશ કુંજનમેં, મનોહર રૂપ બન કરકે,  
દેવ દર્શનકો ચત્ર આપે, દીવારા હો તો એસા હો.  
ગયે જામ છોડ ગોકુળકો, નહિ શીર લોટકર આપે;  
સખિ રોતી રહી બનમેં, કીનારા હો તો એસા હો.  
પૂરી દારવતિ બદર, મહલ સોનેકે બનવાય,  
હજારો રાનિયાં વાંકી, પ્રસારા હો તો એસા હો.  
કુરે પાંડવ લહે રનમેં, છત અબ્જુનકી કરવાઈ,  
બચાઈ લાજ દ્રોપતીકો, સદારા હો તો એસા હો,  
ગિતારા ભાર ભૂમીકો, સિધારા ધામ અપનેકો,  
વો અહ્યાનંદ હુનિયાસે, નીયારા હો તો એસા હો.

લે. રણછોડ, એમ. વકીલ —એક યુવકનો બજાપો !—

—ગઝલ.—

હતો વિવાર્યા હું જ્યારે, જામગમાં મહાલતો બારે,  
ના હોતી લેશ ચીતઃ ક, નાનામ શું લખાયું છે.  
મચી આનંદમાં રહેતા, ન જાણું દુઃખના ડામો,  
વધું જીવન ગયા તિને, મજા ના સુખ વાર્યું નરે.  
ત્યજ્યો અલ્પાસ તર છોડી, વકીલની શાખ ના માની,  
રડયું મુજ દેવ કેને કહું, હવે રાણું નકામું છે  
ન ગણત્રી કંઈ વ્યવહારે, અરે નહિ મન કેં 'વિશ્વે'  
દઝાયે ચીત પરીતાપે, મહા દુઃખ કયમ વિશારં એ,  
સહોદર રનેહી બંધુઓ, કદી નીચા કહી ભોળો  
દયાવું તેમને કેમે, નિરંતર મન મુઝાયે છે.  
કરું પૂજા પ્રભુ! ત્હારી, રજો નિર્ધન નો ખેલી,  
લગે શાંતિ ભણું પ્રીતે જીવન સુખ નહિ સમાયું છે.

રા. મણીલાલ, નભુલાઈ — અમર આશા—

—ગજલ, લૈરવી—

કહીં લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપાઈ છે  
ખદા ખજર સનમનામાં રહુમ હાંડી લપાઈ છે—  
બુદાઈ જાંગી ભરની, કરી રો, રો, બધી કાઠી  
રહી ગઈ વસ્ત્રની આવી, અગર ગરદન કપાઈ છે  
ધડીના વસ્ત્રની આવી, સનમ પણ છેતરી ચાલી,  
હજરો રાત વાતોમાં, ગુમાવી એ કમાઈ છે  
ઝખમ ફનીયાં ઝખાનીમાં મુશીબત, ખોડ, ના ખજર  
કનલમાં એ કદમ ખોશી. ઊપર કયામત બુદાઈ છે  
શમા પરગત્ય પરવાના, મરે શીરી ઊપર ફરહાદ,  
અગમ ગમની ખરાબીમાં મજેદારી હુટાઈ છે  
ફના કરવું ફના થાવું. ફનામાં શહ શમાઈ છે.  
પરીને જીવવાનો મંત્ર, દીલગરની દુલાઈ છે.  
જહુરતું નામ લે શોધી તુરત પી લે ખુશીથી તું  
સનમનાં હાથની છેલ્લી, હકીકત રહાઈ છે  
સદા દીલના તડપવામાં સનમની રાહ રોશન છે.  
તડપતે દુટતા અંદર ખડી માશુક સાંઈ છે  
અમનમાં આવીને ઊભો, ગુલો પર આ ફરી થઈ તું.  
ગુલોના ખારથી અચતાં, બદન ગુલને નવાઈ છે.  
હજરો એસીયા મુરશિદ, ગયા માશુકમાં કુસી  
ન હુબ્યા તે મુવા, એવી કલમે સખત ગાઇ છે.  
—લે. રા. ચન્દ્રશંકર નર્મદાશંકર પડયા.

—ખુલાશા કાં પછી કરવા—

—ગજલ.—

જગતના હેરી નાગો સૌ, ભલેને મારે ફુંફવાડા.  
અમીમય પાક દિલ મોબુદ-ખુલાશા કાં પછી કરવા,  
જગતમાં જળ પાથરવા, ભલેને નિન્દકો મથતા,  
નીખાલશ ગોલછે મોબુદ-ખુલાશા કાં પછી કરવા.  
જગતને ગાંડુ કહેનારા, કીચડ કીડાની શી પરવા,  
સફાઈ કામની મોબુદ-ખુલાશા કાં પછી કરવા.  
જગત માંચે પડયા. કેં કે ખરા ખોટાના જોનારા,  
અદલ ઈસાફ છે મોબુદ-ખુલાશા કાં પછી કરવા.  
જગતની જો છતાં આંખે, હશે અન્ધારના પાટા,  
ખુદા છે ખલકમાં મોબુદ-ખુલાશા કાં પછી કરવા.



—લે. રા. માણીલાલ નભુભાઈ. —**રમની માંગણી**—

ત્રોદાયું જીગર, તું છે ખુશી, હાવાં રજા દેવી ધટે,  
ખાડી રહ્યા ધા હોયતો એ ચાર દઈ દેવા ધટે.  
તે શું કર્યું તે આપદન ખોલી ખતાવતું નથી,  
જીજીરથી છોડી મગર કેં શ્વાશ તો દેવા ધટે.  
અરજ દઈ કેદી થનારો કેદખાને ઠીક છે,  
તેને પણ મેદાનની કોદી હવા દેવી ધટે,  
માશુક કે જુહમની આરામ તો દેવો ધટે.  
ને જીવતું કે જીવવા મથવુંય રોવા કાજ છે,  
તો, આંસુડાની લાયકીએ પામવા દેવી ધટે.  
રીયાય તેની લજ્જતે શું રીયાવનાડું જાણતું,  
થાક્યો નથી તો એ શનમ તાજે થવા દેવો ધટે.  
આરામ આનંદની આશા નથી રાખી અમે,  
છે દર્દથી દર્દે જવું સાં તો જવા દેવો ધટે.  
છે દર્દ ને બદ લાવવું તે દર્દીઓની લહેર છે,  
જ્યાં સાં બધે છે એજ પણ પૂરી તપ્પલ કોપી ધટે.  
ખંજર ચલાવી લાલહથેલી કરી તુજ હાથની,  
મારી નહિ તેની મગર કાંઈ દયા ખાવી ધટે.  
માંગુ રમ જાગે લલે આખર કદમ તારેજ હું  
એ ચાર-દિન- એ ચાર યુગ ટુંકી રજા દેવી ધટે.  
( વહીદની ઉડું ગઝલ ઉપરથી )

લે—કુતબ.

—શું ખબર?—

પ્રેમની જવાબા હતી ના! હાલ કેવો શું ખબર?  
ગાત્ર લક્ષ્મી તોહીદનીમાં છે મજા એ શું ખબર?  
“હું ઉપર એ પ્રેમમાં કુર્યાન જાશે” એ ખબર,  
પ્રાણ લેશે શોક દર્શનમાં અમેને શું ખબર?  
સ્હેલો હશે રસ્તો તમારા પ્રેમનો અમેને ખબર,  
જીંદગી ખરબાદ થઈ જાશે અમેને શું ખબર?  
એક આશાથી હૃદય લઇને અમે નીકળ્યા હતા,  
ખારથી ભરપુર છે દરખાત તહારો શું ખબર?  
શું ખબર અમેને હતી કે વકુદષ્ટિ આપની?  
ને વળી રંજીત થઈ જાશે, અમેને શું ખબર?  
પ્રેમમાં છે પ્રાણની આહુતી એ બોધી રહ્યા,  
ના પછી કેશો કે ચારો! એ અમેને શું ખબર?  
જો ખબર આવી હતે તો હૃદય ના દેતે “વહીદ”  
કાલ તે પોતા તણા નહીં પાળશે એ શું ખબર?

—રાગ સોજ સંગ્રહ. —શીવ-સ્તુતિ—

—રાગ, ગઝલ, કવાલી.—

જોહય મન કામના સુખડી, સદા શિવ નામ બજ પ્યારે  
મય કહેતાહું તેરે હીતકી સદાશિવ નામ બજ પ્યારે,  
મરામરા શમ્ભુ સમ દાતા, જગતમે હય નહીં કોઈ,  
પવનમે દેતે હૈ સિદ્ધિ સદાશિવ નામ બજ પ્યારે.  
કહા હૈ ધ્યાન મન તેના, શરણુ ગૌરિશ હી લેકર,  
તરે લાખો મહાપાપી, સદાશિવ નામ બજ પ્યારે.  
મિટાદર ઘોર દુખ જનકે, મહા સુખદાન કરતે હય.  
તૂ તકતા પાર હય કિસકી, સદાશિવ નામ બજ પ્યારે.  
તેરે ઊપર દયા કરકે પુરિ અપની મે લે આગે,  
નહીં શીર ચેત કયો અયબી સદાશિવ નામ બજ પ્યારે.  
વો તારક મત્રદે તુજકો કબી સંસાર સાગ સે.  
કરેગે પાર બિન દેરી સદાશિવ નામ બજ પ્યારે.  
કંદા બોલા મિલે અયશા, સમજ લે સિદ્ધી કલકીસે,  
અતુંકે દેવ હય શિવજી સદાશિવ નામ બજ પ્યારે.  
તેરે મન કામ ઝટ સારે પુરેગે લે શરણુ ઉતકી  
મિલેગી સદી હી સુક્તિ સદાશિવ નામ બજ પ્યારે.  
રહેગી કયા કબી તુજકો કબીજો ખોત ખોજે.  
વો સમય સિદ્ધીકીઝોગી સદાશિવ નામ બજ પ્યારે.  
કડવા વિજય. —કદી એ પ્રેમ નહિ છુટે.—

—ગઝલ—

તજશે દેહના બંધો, તજશે સ્નેહ સંબંધો;  
રહ્યના મર્મ બંધનનો, કદી એ પ્રેમ નહિ છુટે.  
જશે આ વિશ્વ ને માયા કે કરમાશે કનક-કાયા;  
હણાશે લામ ને રેયાં, કદી એ પ્રેમ નહિ છુટે;  
કદી જો આગમાં બાળો, યુઝાવિ આગને દેશે;  
જિલેચી નીરને વહેશે, કદી એ પ્રેમ નહિ છુટે;  
જશે ઈસાફ ને આલમ, જશે સૌ ઇલમના પોથાં;  
જશે સૌ બોલનારાઓ, કદી એ પ્રેમ નહિ છુટે.  
જઠાયા જીવ સાથે, ને નશોનાં પ્રેરકતમાં વહેશે,  
રહે છે રોમ-રોમે એ, કદી એ પ્રેમ નહિ છુટે.  
સદા છે-છે અને રહેશે, કદી એ દુર શુ? કહેશે;  
થશે નહિ એક-એનાં-એ, કદી એ પ્રેમ નહિ છુટે.  
પ્રભુ એ પ્રેમને પુજે, જગત સૌ પ્રેમથી ધ્રુજે;  
ખરે એ શક્ષને સુજે, કદી એ પ્રેમ નહિ છુટે.

—લે. મધુકર.

—દીવાના—

—ગઝલ—

અમે મિત્ર “બાળ” ના ચેલા દિવાના ને વળી ઘેલા,  
અહા મૈત્રિએ મસ્તાના દિવાના ને વળી ઘેલા.  
દંભીથી દૂર તો રહેતા સ્વાર્થે સંગ ના કરતા,  
દુઃખીના દુઃખમાં બળતા દિવાના ને વળી ઘેલા.  
કરેલા હિત હોંશે બ્યાં, કરી ના ખ્યાલ દીશે ત્યાં,  
નહિ નીમકહરામીના બધા તે બેવફાઈ ના,  
અમે ના દોસ્ત તો તેના દિવાના ને વળી ઘેલા  
થઈ મીત્ર ને કરે, હાની બતાવે તે પછી ગ્લાની.  
ન પડતા બળમાં તેની દીવાના ને વળી ઘેલા,  
મધુરા શબ્દ ને બોલે, અંતરના પટ ના બોલે.  
અમેને ત્રણ ખલા તોલે દીવાના ને વળી ઘેલા,  
મનસા કર્મણા વાચાથી રહેતા મૈત્રિયે રાખ્યા.  
વળી સ્નેહી સદા સાચા, દીવાના ને વળી ઘેલા,  
બની મૈત્રિ એ દીવાના તે દીવાના ના દીવાના.  
અમે તો મસ્ત મસ્તાના દીવાના ને વળી ઘેલા.  
શના બે અક્ષરે ચાતા યુમાવિ તો બધું દેતા,  
મઝા તો મૈત્રાની લેતાં દિવાના ને વળી ઘેલાં.  
ઊડે તું ! તું ! અહીં કરતા કુલો પર મસ્ત થઈ ફરતા,  
મધુકર પુષ્પે દીવાના, દીવાના ને વળી ઘેલા

—રાગ સાજ સંગ્રહ—ન સ્વર સુનાના વો બાંસુરીકા !—

—રાગ, ગઝલ—

હીંચાં ન કાહના બળના બાંસી, ન સ્વર સુનાના વો બાંસુરીકા,  
ન આના બના યહાં પૈ મોહન, ન દંગ દિવાના બહાદરીકા.  
ન હૈ ચે મથુરા ન ફંજ ગોકુળ ચે અસ્સાના હય શ્રી માધુરીકા,  
બગલ દમાલો છીપાલો બંશી, ન દેખલે કોઈ ઇશ પુરીકા.  
ને દેખ લેગી છીનાલે બંશી, અદબ કરેંગી ન બહુરીકા,  
ધો હાય બોલે બાંસુરીસે, ન બસ ચલેગા કુછ ચાતુરીકા.  
જરા ન શક માનો ઉશમે મોહન, ન આના ચાહિયે ઘડી બુરીકા,  
કયા મૂં દિખાઓગે નકે વૃજમે, છિના લે બંશી ચુનાગરીકા;  
હૈ બેદબ બસ્તી અદલ યહાંકી શ્રી રાધેરાનીજ બાંકુરીકા.  
લલન તુમહારી હંસી કરેગી, સખ સખીયા મીલ બલી બુરીકા,  
હિંચા ન કાન્હાં બળના બંશી, ન સ્વર સુનાના વો બાંસુરીકા.

## લે. “મનહર” —દેશાનતી-સ્તુતી.—

—રાગ. ગઝલ-કૃત્તાલા.—

પ્રભુ શ્રી વિદ્યનાથ કૃપાળુ, કુલુદિ કાપજો પ્યારા !  
 ને હમો સહુ દેશાબધુને-સહુદિ આપજો પ્યારા !  
 ઉછરતા બાળ હૃદયો ને ! વિદ્યાનુ, દાન-લેવાને,  
 ભાવિ પ્રજા ! સુધારવામાં, દયા તો સ્થાપજો પ્યારા !  
 ફેલાયે દેશમાં નીતિ, વંચાયે ! દેશની ગીતિ !  
 રૂઢા આદેશ તો એવાં, હૃદયમાં પ્રેરજો પ્યારા !  
 વધે એકૈવતા, સહુમાં-વહે બધું ભાવ દેશીમાં,  
 સદા સમભાવ તો એવા, સહુમાં અર્પજો પ્યારા !  
 ચાહે ના કોઈ મોટા-ઠ, રહે સૌ, એક થઈ-ભાઈ,  
 ગણે સહુનું ભલું સૌએ, એવું જુન આપજો પ્યારા !  
 વધે અમ દેશીમાં પ્રીતિ, ચહે અમ દેશી જન નિતી,  
 એવાં શુભ જ્ઞાન-નિ-સીપી, હમોમાં છાપજો પ્યારા !  
 સદા હિત હોય સમ જેમાં, રહે સૌ મળતા થઈ એમાં,  
 ઉદારતા એવિ તો અમમાં, સદાએ સ્થાપજો પ્યારા !  
 હિતાદીત દેશનું ધારી, રિવાજો-થાએ શુભકારી,  
 સદા તેને રહેવા ધારી, શુ શક્તિ આપજો પ્યારા !  
 સૌ દેશી અન્ધુની શક્તિ, સદા-ચડતિ-રહે-વધતિ.  
 પૂનઃ પૂનઃ આશાધિ એવિ, હમોમાં આપજો પ્યારા !  
 રહે સૌ બળ-આયુ થી પૂરા, બને સહુ શ્રી થકી શુરા,  
 સદા વરદાન તો એવું, દેશીને-આપજો પ્યારા !  
 દેવ, કસંપ ને કલેશો, હમોમાં દુર નીત રાખી,  
 સદા શુ-સંપ, સદૃણુદિ, હમોને આપજો પ્યારા !  
 નકામા ને નમાલા સૌ, અમારાં હોય વિચારો !  
 ને-સુધારિ શુ રીવાજોમાં, ઇષ્ટ-તો અર્પજો પ્યારા !  
 રીવાજો દુર કરાવી-કુ-સુ-નવિન, રીતી રિવાજોમાં,  
 સદા મંગળ-બધે વર્તે ! એવું લક્ષ આપજો પ્યારા !  
 પાપના પુનઃની-માળા, કન્ય-ચિક્યા-દિક કેર-તો કાળા,  
 સદા નાબૂદ તે કરવા, મનોબળ આપજો પ્યારા !  
 સદા રહે સૌ તણે ધર્મ, નડે નહી કોઈને કમ,  
 અનુપમ દાન તો એવું, હમો-માં આપજો પ્યારા !  
 સદા સૌ ભારતીય બંધુની, થવિ-ઉન્નતિ-મચ્છિતો હું,  
 સ્તવતો યુનિ-તમ ચર્ણ ! સ્તુતિ આ સૂણજો પ્યારા !

લે. શીતારામ. જે. શમી, — ક્યાંથી —

— ગઝલ. —

ઝામેડી પક્ષીની પાંખો, મુરખ ઝિડાડવા મથતો.  
કરે લાખો પ્રયત્નો પણ, પછી પક્ષી ઉડે ક્યાંથી,  
કરી વિધ વિધનાં વ્યથતો, બગાડીને શરીર સુંદર,  
પછી વેઢા મંડિ રખડે પ્રકૃતી સુધરે ક્યાંથી,  
ઝિડાવી બાપનો દાનન, ન જોયું સાઈ કે ખોડું  
બગાડી બાજ પોતે જે, પછી સુધરે કહો ક્યાંથી,  
જીવાનીમાં ન કંઈ જોયું, પડ્યા બહુ ફંદ ફાસામાં  
કહો તે વ્યકિતને વિશ્વાન્તી ઘડપણમાં મળે ક્યાંથી  
અમુક્ય દેહ માનવતો મળ્યો પણ કંઈ ના સાંધ્યું.  
અહો એવા જીવાત્માને સ્વર્ગ શાંન્ત મળે ક્યાંથી.  
પ્રભુએ આપીયાં સાધન કર્યા સુખી સદુ વાતે  
ભલુ ના કોઈનું કીધું, કંઈ સ્મારક રહે ક્યાંથી.  
સમય સોના સમો આવ્યો, ગુમાવ્યો વ્યર્થ વાતોમાં  
ઘણાં પરતાય પાછળથી, ગયું આવે ફરી ક્યાંથી,  
સ્વજન સંબંધીઓ સાથે, વિના વિચારથી લડીયા.  
પરત એ બાણ શબ્દોનાં, કરે ચિંતા વળે ક્યાંથી.

— લે. નવલ, — રસુલે, હાશમી —

— ગઝલ. —

હતા મગર મસ્તાનાં, થતાં જ્યાં ઈસ્કનાં ગાણાં !  
ન જોતા દીન કે વ્હાણું, સદાએ ઈસ્કમાં ફરતાં !  
અરે ! દારા બિચારીએ, અરરે ! આંસુ વરસાવે,  
“કહો પ્યારા ! અરે પ્યારા ! વીતાડી રાત ક્યાં વ્હાલા !”  
અરે માતા બિચારીએ, કરે અફસોસ દિલમાંહે,  
પિતા ગુસ્સે થઈ કહેતા, “હવે વાંક્યો, અરે ! વાંક્યો,”  
અમો ના કાન તે ધરતા, સદાએ ઈસ્કમાં ફરતા,  
અરે ! રો લોક જોતા’તા, અમલદારો ગીલાં કરતા !  
હતા નાટક વિષે જાતા, લવાયા પ્રેમથી જોતાં,  
હતા વેશ્યા સંગે ફરતા, જુગારો હેનથી રમતા !  
હવે અફસોસ થાયે છે, જુગર આ બધું રખાવે છે,  
ઘડી પડી વાદ આવે છે, આ — ધારા વહાવે છે !  
નથી આશા બીજી કંઈ, હવે તો પોતા માંડું છું,  
નથી અરમાં હવે દિલમાં, ભલે જો જાન જાયે તો !  
નસીલો છે મગરે તારો, રસુલે હાશમી ઉમ્મત ?  
નથી તું વિષુ બીજો આરો, રસુલે હાશમી ઉમ્મત !

—લે. ઇમામશાહ, એલ. બનવા.—**દુનિયા દીવાનો છો કહે—**

—ગઝલ.—

આકિલ છો દુનીયા કહે, યા એ અકલ છોને કહે !  
પરવા ન કવાનો સખી, દુનિયા દિવાનો છો કહે !  
એ ગુલ છે અંગારનું, દુનિયા બલે એવું કહે !  
થંડક થતી આતિશે, દુનિયા દિવાનો છો કહે !  
જાદુ તણી એ પુતળી છે ; નુરમાં જાદુ ભર્યું !  
એ નુરથી અન્નપ્રેક્ષો, દુનિયા દિવાનો છો કહે !  
કરતો ફરી એકો રહી-કરતો ખુદાની અંદગી !  
ને ધ્યાન પુતળીનું ઘરું-દુનિયા દિવાનો છો કહે !  
આ આગના શોસા થતા હું ખુદ દેખું ચશ્મથી.  
ખાક થઈ ઉડવા ધસું, દુનિયા દિવાનો છો કહે !  
અકલ ગુમાવી દિલ બાળી, બેસી રહેતો તાનમાં,—  
યા ભમું; શાવે તહિં, દુનિયા દિવાનો છો કહે !  
આ ઈશક કેરા બાગમાં,—ગાતું સદા મંગુલ રવે;—  
વનવન ફરું છું શોધતો, બુલબુલ દિવાનો છો કહે !

—ભાવી પ્રાબલ્ય

—મેમ પ્રતાપ—

—ગઝલ. કવ્વાલી—

પ્રીતમને પેખતાં મારા હૃદયમાં આવે ઉઘાળા,  
વિલાસોના ઉમંગોનાં, તરંગોમાં ઝુલે બાળા—પ્રીતમને.  
પ્રીતીની વાંસળી વાગે, રસીલીતું હૃદય ભગે;  
ઝુલે છે આજ અતુરાગે, અધીરી બઢાવરી બાળા—પ્રીતમને.  
ઝીણું ગાનો વીણા બોલે, જગત એ આનંદમાં ડોલે;  
ચડાવ્યું ચિત ચક્રોલે, તે જાદુગર વીણાવાળા—પ્રીતમને.  
કિશેરસીંહ—ભા. ૨ ભે. —મૃગજળ !—

—ગઝલ.—

સમજ ચંતન વિચારી લે, તને કુદરત નસીહત દે;  
જગત મોહિની મૃગજળ છે, રંજીતી મરતું, હરણ મન છે;  
જગત સુખ સાચું માનીને ભમે મન બોહ પામીને;  
નહી તૃષ્ણા વિરામે છે, નહિં તે પાર પામે છે;  
પછી અંતેજ થાકે છે પડી પાશે કશાયે છે;  
મુંઝાયે છે, પીડાયે છે, દુઃખે કાયા ગુમાવે છે;  
તને દે બોધ મૃગજળ એ, કદાપી તે ન ભૂલી ન;  
હરિણનું દુઃખ દેખીને, સમજ વિચાર લાવીને,  
દુઃખદ મિથ્યા જમતમાયા, જુલાવીને પીડે કાયા;  
રહે તુ દૂર તેનાથી મહા સુખ ફર રહેવાથી;

—લે. “મનહર” — “અમ્મર કિતી જુવો તેની” —

—ગઝલ—

છે પરાયે આ જીવન મારું, જગતના હું થકી ન્યારું,  
સદા બ્રહ્મભાવ બધે બાણું, તજ મારું અને તારું,  
જગત માયા સહુ જુહી ! રહું માયા થકી રહી,  
અનલહક હક જગતું હું ! જીવનનું શ્રેય એમાં છે—  
કહાં છે, રામ ને કૃષ્ણ, કહાં છે, ક્રમ્ણ ને મહામક,  
કહાં છે બુદ્ધ ને જરથોસ્ત, જગતનું શ્રેય કરનારા,  
કહાં એ શ્રેય કરનારા, ધરી વીણતી કરનારા,  
ગયા પણ ના ગયા છે તે, અમ્મર કિતી, જુવો તેની.  
કિશોરસિંહ—ભાગ ૨ નો. —આખર—

—ગઝલ—

જગતમાં જન્મ લીધો છે નકી દીન એક મરવાને,  
જવાનું છે જગત્ છોડી મરણને શર્ણુ કરવાને;  
નથી આ વિશ્વની માયા સદા સ્થાયીજ રહેવાની,  
નથી આ કાચની કાચા અમર પટ્ટો લખાવાની,  
ફૂના સંસારના ખેલો સહુ દિન એક થાવાના,  
જહાંના રાયને રંકા, મરણને શર્ણુ થાવાના.  
લે. “નવલ” — નગુણી નારી. —

—ગઝલ—

કરીતી મોહમાં ચારી, રમ્યો દિનરેન આવારી !  
હતી નારી અતી પ્યારી, જીમરને શાન્તિ દેનારી !  
ન ગણતો રાહ કે રસ્તો, દિવાનો પ્રેમમાં ભમતો,  
મધુરી વાણીનો ભોગી, થયોતો પ્રેમનો ભોગી !  
હતા બાગો બગીચા જ્યાં, જતો શરવા હંમેશાં ત્યાં,  
ગુલાબો ગુલ તણાં તોડી, અરપતો પ્રેમીને દોડી !  
દીધાં સરવે સગા છોડી, હતી જ્યાં પ્રેમની ખેડી,  
ના ગણતો દીન કો'બહાણું, સદાએ પ્રેમનું ટાણું !  
હતી જ્યાં પ્રાણુ એ પ્યારી, પછી દુનીયાં બધી ખારી,  
નમાયા કઈ હતી મહારી, સદાએ પ્રેમની વારી !  
હતી કાચી કળી ખીલી, ચુટી મહેં બાથમાં લીધી,  
હતો ભોગી ખરે ! ભોગી, સદાએ પ્રેમનો રોગી !  
મગર અફસોસ તો એ છે, ન ગુણી નાર એ નારી,  
અમીને ઝેર કરનારી, છુરી ગોઠે છુપવનારી !  
ફસાવી ભોગ લેનારી, શેતાંન પક્ષેજ રહેનારી,  
દિલે ના દાઝ ધરનારી, ન ગુણી નાર એ નારી !

—રંગતરંગ—

—ધરકની પદવી—

—ગઝલ—

અકળ આ ધરકની હા ! જોઈ મેં અજબ લીલા;  
રાગી વીરાગી શબ્દ, કોઈ ધરકના ચેલા.  
ખુદાઈ ધરકની જગમાં, સરે જહોર છે છાઈ;  
પુજારી ધરક કરો, જુઓ મજબુનનને લયલા.  
પરમ છે ધરકની પદવી, અમર લોકોએ છે ગાઈ;  
અન્યા છે કંઈકે પાદા, ધરક પીરના ચેલા.  
—લે. “મહેમાન” —“વિરહી-વામા”—

—ગઝલ—

વિદેશ જઈ વહાલા વસ્યા, ના પત્ર પ્રિતે પાઠવ્યા.  
દિવસ ગયા હકતા થયા, દીલદાર કાં આવ્યા નહિ.  
ને તું ખરે બદલાઈ ગઈ, ના આગમનના ચિન્હ કંઈ.  
વિણા તણા આ નારના, પ્રીય નાર કાં આવ્યા નહિ.  
આવી વસત ઝલતુ અરે, પંખી હૃદય લલના કરે.  
પણ શાન્તિ નવ કાંઈ વળે. ગમગમ્યાર કાં આવ્યા નહિ.  
એકાંતમાં અજણા હરે. ચમકાર વિજળીઓ કરે.  
દિલ ભય થકી આ ચરથરે, દુઃખહાર કાં આવ્યા નહિ.  
પર જોરમાં હાડી પડે, શાલો દુશાલાં શું કરે.  
ના હુક તેથી એ વળે, પ્રેમાળા ક્યાં આવ્યા નહિ.  
દીલજનનને જોડી પડી, જૂતકાળને ભૂલી ગઈ.  
દ્રષ્ટી કરી પ્રથ્વી પરે. શરમાળ શરમાઈ ગઈ.  
કિશોરસિંહ-ભા. ૨ જો. —જે ધરક માફ તાજ છે.—  
—કવાલી.

ને ધરક ના તો શું ખુદા ! આલમ કરી તોયે ભલે !  
ને ધરક ના તો શું જાહા ! એને ખુદા એ શું કરે !  
આ દારખાનું ધરકનું જો જો તપાશી ખૂબ ખૂબ !  
આ ખેલ તો એ ખેલનારો એક નુરે ધરક છે !  
એથી ! હર તો ક્યાં હર ! કેને ખુદા માફરો કરે !  
જ્યાં લાખલાઈ સર્વની ત્યાં કાણુ કેને હાથ દે !  
રે, ધરકનું છોડી કદમ માગું ખુદા, માગું સનમ !  
શું છે ખુદા ! શું છે સનમ ! એને ખિમારી એજ છે !  
ક્યાં એ હશે જો કા ખુદા તો ધરક નો બદો હશે  
જો ધરકથી જુદો થશે તો, ધરક થી હારી જશે !  
જો હો ખુદા તો હો ભલે ! તેની હમોને શી તમા !  
છે ધરકથી તો નાવડો, જે ધરક માફ તાજ છે.



કીશોરસીંહ-ભા. ૨ જો. — નહી તેમાં ફસાતો તું ! —

—ગજલ—

બમરને શું દઈ શિક્ષા, બમર સમ છે ગતિ તારી;  
અરે તું ક્યાં ધસે રસમાં ? નહી તેમાં ફસાતો તું !  
ઊપરથી કંઈ સ્વરૂપ દેખી, ચડે તેના તું વિચારે !  
તજ દે આવિત ફેરે, નહી તેમાં ફસાતો તું !  
દિસે દેખાવમાં જે જે, નહી તેથી તણાતો તું !  
ભિતરનો મર્મ જણી લે, નહી તેમાં ફસાતો તું !  
ગગનમાં ચન્દ્ર દેખીને, મુઠ્ઠા લેવા ધસે ચકાર;  
અરે ચન્દ્ર વસે છે શું ! નહી તેમાં ફસાતો તું !  
મુઠ્ઠા લેવા હડે મિથ્યા, વૃથા થાકી મરે અંતે ?  
દિસે શું સુખ દેખી લે ! નહી તેમાં ફસાતો તું !

—લે. સી. એસ. કુસુમજર — “અમે સંસાર ત્યાગી શું” —

—ગજલ—

ન મળશે જ્યાં સુધી પ્રેમદા, અમે સંસાર ત્યાગી શું,  
તજ વૈભવ વિલાસો સૌ, અમે જંગલ પસાવી શું,  
ભભૂતિ ઇરકની જોળી અમે જોળી બની જશું,  
ધરી કર પ્રેમની માળા અમે ત્યાં મંત્ર જાપીશું  
અનલ હા નામની સાથે અમે છે મિત્રતા બાંધી,  
ઢાલે છે અંગર ખંજર અમે ગરદન નમાવીશું  
બલા સાકી બકા થાતુ પડયા કીએ પ્રેમના પંથે.  
બલે સંકટ પડે અમપર અમે શીર લેશમાં જશું.

—લે. મનહર, — શઠ કે શઠ —

—કવ્વાલી—

હમેતો મહોટાં વેપારી, હમારી ! શાખ છે મોટી.  
હમે શાહુકાર દુનિયામાં, હમારી આબર મોટી,  
હમે પેઠી જોલી છે, કરાવો જમે તમે નાણાં,  
હમે શ્રીમંત છોએ જુવો, હમારા હાય છે કાણાં.  
કમાઈશું પાછ પછશો પણ, ખરચશું ખાંતથી રૂપીયો,  
પણી પળી રેડજી સૌએ, હમે ડહાલીશું કુખ્યો.  
હમારે શું ! હમારે તો, હમારું ઘર ભરવું છે.  
હમારે નહી નફો તુકશાન, હમારે શામા ડરવું છે.  
હમારે શું ! હમારું શું, હવુંપણુ શું, જવાતું શું,  
જશે તે ધીરનારાનું. અમારે-કહો છે એમ શું  
ખરાં એ શઠ ઇન્સાફી, જગતને દાખલો દેતાં,  
કહેવાં શઠ કે શઠજ, કહો એમાં ખરું છે શું

—લે. મનહર, કહો ! કારણ એ શું ! કરવા !

શ્રીમંત તણે ધર જન્મ ધર્યો, લલિત વેલવ ખુબ રહ્યો,  
જગમાં દશે દીશ જથ વર્યો, કહો ! કારણ એ શું ! કરવા—  
ગણી ધર્મના મર્મ ધર્મ રહ્યો, સુકિત ઘાતને નર્મ મળ્યો,  
પરમેશ્વરથી પ્રીતી રહ્યો, કહો ! કારણ એ શું ! કરવા—  
પ્રીતી ધરી પદ્માની નાર વર્યો, સંસાર, અસારે ! સુખી થયો,  
ઊંચાં છોકરાં, ખુબ રહ્યો, કહો ! કારણ એ શું ! કરવા—  
પંચ પકવાન ભરી નીત થાળ જમ્યો, નહિં ભુખ્યો દીવશ કોઈ ભમ્યો,  
સુખ આસન બિપર રોજ હર્યો, કહો ! કારણ એ શું ! કરવા—  
કંઈ પુર્વ કૃત્યથી જન્મ ધરી, મહી, માંહી બહુ સગાઈ ધરી,  
ખરી ખોટી સત્ય ન કાંઈજરી, કહો કારણ એ શું કરવા.  
શરીરે રોગ રહ્યો, વિધિ એ લેગ ધર્યો,  
બિપચાર કર્યો સુખીઓ થાવા, કહો ! કારણ એ શું કરવા.  
કંઈ જન્મ ધરે કંઈકેજ મરે, કંઈ મોજ કરે હરતા હરતા;  
કંઈ શોખ કરે ! કંઈ રોગ ધરે, કહો ! કારણ એ શું કરવા.

—લે.—મનહર, —થવાનું તે થવાનું જ.—

—રાગ, ગણ્ય. કવાલી.—

નુજમી કો નથી પાક્યો, બતાવે શું ! થવાનું છે,  
ન જાણ્યું શ્રી રામ જેવાએ કે-પ્રભાતે, શું ! થવાનું છે,  
હશે ધનવાન મહાપુરો,—અને-સૌ સિદ્ધી થકી શુરો,  
પણ બદલાતાં સમય પુરો, થવાનું તે થવાનું છે,  
ચણાવે મહેલ ને માળા, ગણી અચળ ન ચળનારા,  
રહેશે ના અચળ તે કો,—થવાનું તે થવાનું છે.  
હશે શુભ મહાસીરે શાથી, નશાડે આવતિ વ્યાધી,  
છતાં ના કાળ રોકાશે, થવાનું તે થવાનું છે.  
હરી લક્ષ્મી છળી જગને, થવા કદી રૂકાય કો પુરો,  
પરંતુ બિગતાં સુર્યે, ન જાણે, શું થવાનું છે !  
ગણી આનંદ કરે એ રૂઝવ, ધરી મનલાંખી સૌ આશા,  
ટળી વૌવાહ અને વરશી, થવાનું તે થવાનું છે,  
ધરી ધર્મો રહે સૌકો, શુદ્ધ કુટુંબ મિત્રો અને નારી,  
છતાં બદલાય બાજી તો, થયું ના તે થવાનું છે !  
પડે ના એ તણી ગમ કંઈ, અગમ નિ-ગમ, કરે છે કો,  
છતાં નષ્ટ પ્રાય છે ગમ તે, વિનાશે વિપ્રીતા પુદ્ધી.

—લે. અમૃત કે. નાયક. —કરું કે ન કરું—

—ગઝલ.—

દુર દિલથી સહુ સંસાર કરું કે ન કરું ?  
હૃદયમાં ઓપનું આગાર, કરું કે ન કરું.  
તમે કરશો કે વફા મારી વફાને અદલે;  
કહોને અય સનમ ! હું પ્યાર કરું કે ન કરું.  
સ્વામો આવું છું તો પડદામાં મુખ છુપાવો છો;  
દાર પર થાય, તો દીદાર કરું કે ન કરું.  
નાક તલકુલ કમળ મુખ ને આંખ નરગિસની;  
અધું લખને ગળે દાર કરું કે ન કરું.  
હાથ તલવાર ધરી, શીથ આશકે નામ્યું;  
પંખી વિચાર વળી, વાર કરું કે ન કરું.  
કઝોલ પહેલાં મને માગ્યા વિના આપી બેઠાં;  
હવે ખિયાલ એ, દરકાર કરું કે ન કરું.  
પ યુતો બેકડ છે, લાખોને ક્યાં છે પામાત્ર.  
દિલ હું આપીને હતાપર કરું કે ન કરું.  
મારું દિલ છીનવી. ના કહેછે આપવા પાછું,  
તોછું લાગશે, તકરાર કરું કે ન કરું.  
અહુ તલસાવી બગલગીર થયા છે એયાર,  
બોસા લાખો લખ બેબાર કરું કે ન કરું.  
કાઠી સર દારપર જેણે ચઢાવ્યાં છે અમૃત;  
એ હકમ તેને હું, સરદાર કરું કે ન કરું.  
—લે. મનાહર. —બરકતમાં હબરો છે—

—ગઝલ.—

હમારો ક્વેલો છે ખાટો, હમાને ના જરા ટોટો,  
તમે વિદ્યાસ નશરાખો, નમાનો બોલકર્ષ ખાટો,  
હમારી પેદી છે મોહરી. ન ગણશો એકને છોટી,  
જાયલ પાયલ છે લાખોની, બરકતમાં હબરો છે.  
હમે કહીએ છીએ રાચી, તમારાં લાબને ખાટો.  
હવે ના કંઈ તમે જોતાં, જમાં નણાં કરાવો ને.  
હમારી પેદી છે શહર, સદા તે રેહશે નફર.  
કદીના લાગશે ઘોકો, બરકતમાં હબરો છે.  
હમારી પેદીમાં તખને, રૂડાદર દેખશું ભાઈ.  
વળી હમારી શાખને જોતાં ન રેશે કંઈ અધીરાઈ.  
દેખશું રોક માંડી ચોક, કદી પળ ના નહિ કેશું !  
ન લેતાં કંઈ જવાના છે, બરકતમાં હબરો છે.

—લે. મનહર.

—પરમાર્થ—

—ગઝલ—

ધરેનાં ધર્મનો નાતો, વહે જ્યાં ઊરનો અગ્ની,  
અહા. તે અગ્નીનાં યજ્ઞે, હોમી ધૃત તેહ શું કરશે,  
તજી દુનિયા તણી પરવા. કરે સૌથી સર્પહંત્રા ને,  
અહંકારે અને રાવણુ—ખાંધી ગૃહને તે શું કરશે,

\*

\*

\*

\*

ધરીને ધર્મનો નાતો, વહાવે સ્નેહની સુધી,  
કરીને શાંતિના યજ્ઞે, વરશાવે મેઘની વૃષ્ટી,  
ધરી જીવ માત્ર પર શ્રદ્ધા, પ્રભુ મય જગતને જોતો,  
સ્વિકારે દાસ્તવ દુનીયાનું, પુરો પરમાર્થ, છે એ તો.

—લે. મનહર.

—શું; કામ—

જોડે ભુખે, સુવે નહિ ભુખે, કહેવત એ કહેતાજ તમામ,  
ખાવાનું શા કારણ ખાતા, કહો ખાવા તણું શું, કામ.  
આશાઈ આ ખોટું કહેતાં, (વળી) સૌ છે શરણું સમજી રહેતા,  
અહમ્માવ એ ગણનારાને (કહો) સારા નરશાથી શું કામ.  
પ્રભુ આપશે તોજ ખાઈશું, કાઢી કાઢી લેશમ કરનારા.  
સાચું ખોટું પેટને કાઢે, કહો કરતાં શું કામ.  
હૃદય માંહિ હૃદયેશ્વર છે, પરમંદીર પરમેશ્વર છે,  
કગ ભક્ત અને ભક્તિ કરતા, ભક્તો કહો એશું કામ.  
નહી કોઈનો હમને અપપડે, સ્નેહ સખંધ જોઈ રોજ રહે,  
મરતાં પાછળ આંસુ ખરે, કહો સૌ, રડતાં એ શું કામ.

—ભજન સંગ્રહ ભા. ૨ જો. —સંત—

—ગઝલ—

અમારે સંતની સેવા, અમારે સંત છે દેવા,  
અમારે સંતને મળવું, અમારે સંતથી લગવું.—૧  
અમારે સંતથી શાંતિ, ટળેછે સંતથી ભ્રાંતિ,  
સુણીશું સંતની વાણી, સુધાસમ દીલમાં નાણી.—૨  
કરીશું સંતની ભક્તિ, લલીશું આત્મની શક્તિ,  
અમારે સંત સૌભાગી, જગતમાં સંત વેરાગી.—૩  
જગતમાં સંતછે પ્યારા; જગતથી સંતછે ન્યારા,  
અમારે સંતની યારી, હરીશ દોષને હારી.—૪  
અમારે સંતથી વાતો ભલીછે સંતની જતો,  
ગુદ્યગ્નિય સંતની સેવા મુનીશ્વર સંતછે મેવા.—૫

—લે. અ. કે. નાયક. —ચાહે વતન—

—ગઝલ—

વતનની સાંઝને પહેરે સતાવતી ચાહે,  
પડેલ કેદમાં લોકો વતન ના આબદો;  
છે મુજથી દુર હાય દેશ તે સાહે,  
કાનમાં આવે છે હરપલ વતનની દ્રરિયાદો;  
“આહ્યો ક્યાં જાયછે, પાસેથી દુર થનારા ?  
ઉભો રહો શાંત થા, કહો દુર દેશ જનારા !”

દેશવાસી તે વિદેશીનો શોક શું જાણે !,  
કોકનું કષ્ટ જગત માંલિ કોક શું જાણે !,  
પારકી પીડને સાંનંદ લોક શું જાણે !,  
વાંઝણી નાર પ્રસુતાની પોક શું જાણે !,  
પંદ જે હોય તે કહોને કોક શું જાણે !,  
—રે વિપયાન ‘અમૃત’નો, અશોક શું જાણે !;

—લે. “મનહર” —દુનિયા એક અપવાદ.—

—“સોરઠા” —

“ થડ શાખ ને ધરી ને શાખે બારી ડાળ ”

“ સમજે સહુ કે’ સાનમાં, કે એકેકની સંભાળ ”

—પણ—“ળીર ન પથે ળીલાડીને, નશુરાને નહિ ગુણ ”

“ભાર વેડીયા થડ બહુ તે સહુ આઠા લુણ ”

—કેમકે—“ગર્ષ ડાળ હોકને હાથ, કુહાડીના હાથો બની ”

“ન સમજી કુહાડીનું હેત, ભારેભારેખમ બની ”

—છેવટ—“જેણે વેડયો ભાર, જેણે ખુબ ભારો અમ્યા ”

“લાંચુ કુળ કલંક, શાખ ને થડ સંહારતા ”

—પણ—“શાહબાશ લેખડ જાત, કુહાડી તું કારમી ”

“તું પથરથી સજાત કે લાગતા આગ પીગળી જતી ”

“હાળે ન છોડશું વેર, પણ કુહાડી તું રેનેહી થઈ ”

“ કે થાકતાં નીજ જાત, થઈ વેગળા હાથા થકી ”

—મહારાજા કુમારપાળ —ખબર છે કાલની કેની—

—ગઝલ—

જીવનનો જે સમય બાકો, ટથા તે નવ જવાબોને

કરો શુભ કર્મ,ભવ તરવા, ખબર છે કાલની કાને—

ધંટ આકુષ્પના દીવસો છતાં કહીયે થતાં મોટા

જીવન વિશ્વાસ એ ખોટા, ખબર છે કાલની કેને—

તરંગોત્તરી તરલ જ્યોતિ પળેપળ જાય પલટાતી

ધડીભરતું ન સુઝે ત્યાં, ખબર છે કાલની કેને—

—લે. ખુલખુલ.

—કાફી છે—

—ગજલે, કન્વાલી.—

કતલ આકાશને કરવાને, નીગાહ તલવાર કાફી છે,  
 વિરહના જખ્મને કાળે, મરહમ દીવાર કાફી છે.  
 પરેશાં દીલ દીવાનાને, નથી દરકાર જાજરની,  
 અમોને કયદ કરવાને, હૃદયના તાર કાફી છે.  
 નથી તસવીર નહિસીઝદા, નહિ મનલય કિતાબોથી,  
 તસવ્વર દિલ થયું છે આ, ગસ્સ એ તકરાર કાફી છે.  
 પરેશાં નેકને મુઝને, ન કરવું ગુલમ અય જાલિમ,  
 ધોલાઈ દર્દ દીલને કાળ, ફક્ત તુજ પ્યાર કાફી છે.  
 નથી મુસદ્દીન અયે દિલપર, નિયત બદ લે જરા મારી.  
 હુબેલાને ખ્યાવવાને સનમ તુજ પ્યાર કાફી છે.  
 ન જા તું જાન છેડીને અરે આ કાના ફતીયામાં;  
 જખ્મ કરવા મને તુજ ખંજરે શુકતાર કાફી છે.

—લે. અમૃત કે. નાયક.

—બળ છે—

—ગજલ.—

આંખોથી બહેંધે ધારા, નાંચે છગર બળ છે,  
 ચોમાસે બરપરે. આકાશનું ધર બળ છે;  
 તેજસ્વી વદન નેશે, શું કાલે તે સનમનું.  
 જરની ગલીમાં કિડતાં પંખીનાં પર બળ છે;  
 ફુફતતી આગ દાખૂં, તો બરમ થાય હેવું,  
 ફરિઆદ કરે છું તો જિહ્વા અધર બળ છે;  
 મૃત છું હું તોય છવું, માશુક અમૃત પાયે,  
 વનાં તમાશે નેશે કે કેમ તર બળ છે!

તરૂણ તપસ્વીની, —હવે રોવું તે ખોટું છે.—

—ગજલ-કન્વાલી—

તજ વહાલી સતી પ્યારી, કરી વેસ્યા થકા ચારી,  
 ન નંયું આંખ કિયાડી, હવે રોવું તે ખોટું છે.  
 કનક ની થાળ ત્યાગી ને, લીધી લોહ થાળ મેં માગી,  
 બન્યા હું પુર્ણ સ્વછંદી, હવે રોવું તે ખોટું છે.  
 બધું અમૃત હતું પ્યાસે, દીધું દોળી અરે શાને,  
 મનોબુ મન ના માને, હવે રોવું તે ખોટું છે,  
 જાણીવું હર છે, એમાં, મોહ્યા હું હજી વેશ્યામાં.  
 અરે ! પસ્તાયો અવનિમાં, હવે રોવું તે ખોટું છે.

—લે. “રા. મણિલાલ નભુભાઈ દિવેદી,

—કીસ્મત.—

—ગઝલ.—

કહી તું બંધ છે દોરી, દગાખાળ કરી કીસ્મત !  
 બરોસે તહે લઈ શાને ! આ હરરાજ કરી કીસ્મત !  
 થવા નિજરૂપ દુનિયામાં, ઉતરવાનું કયું કીસ્મત !  
 કરી તુજ રૂપ રંગડી, લપેટી ઘા કરે કીસ્મત !  
 ચલાવી પુષ્પમાળાપર નીચે સર્પો બધાં કીસ્મત !  
 સનમ દીવારમાં નાખી પલક જુદાઈની કીસ્મત !  
 લગાડી કાર્ય કારણની, બરાબર સાકળા કીસ્મત !  
 બરાબર ત્યાં શી રીતે તહે કલતના આંકડા કીસ્મત !  
 પીછાની બે અને બેને ફક્તે ચાર છે : કીસ્મત !  
 લખાવ્યા હાથથી શાને ! તહે એને એક આ કીસ્મત !  
 ગણી મહાર વળી મહાર બધું દિલ પ્રેમથી કીસ્મત !  
 તથાપિ ત્યાં બધું શાને ! શી રીતે ! ઝર આ કીસ્મત !  
 ધરી આશા તજો પાયે, ચણાવી તે ઉપર કીસ્મત !  
 કહી, ક્યારે લીધા તાહી, એ પાયો તેં અરે ! કીસ્મત !  
 મુકાવીને મોઠે બાળે, બરોસે શીશ છે કીસ્મત !  
 કપાની શી રીતે ગરદન, વહે ના ખુન પણ કીસ્મત !  
 જાડાવી અસ્તીથી દીલને, લગાડ્યું નાસ્તીમાં કીસ્મત !  
 દરદ દિલ રોનું ત્યાંયે તે, વગોવાવ્યું બધું કીસ્મત !  
 વહે આંખો, ગળી વારે, ધ્રુવે દીલ ધગતે કીસ્મત !  
 ખુદાઈની મીઠાઈમાં, ભરી ખોરાઈ ક્યાં કીસ્મત !  
 મુકાવી કે રંગાવીને, કરાવ્યો ત્યાગ તેં કીસ્મત !  
 તથાપી ત્યાં બઝાડી શી ! ઉપાંધી એકડી કીસ્મત !  
 મુખ અંદ્રેત ઉચારી, લહી મનથી પુર કીસ્મત !  
 કવીતા આ બકાવાનું કયું શું દેત તહે કીસ્મત !  
 કહી કહી આ દગાખાળ, કરે હા ના તું કીસ્મત !  
 મને માહીકનો કાને, પડે બળકાર ત્યાં કીસ્મત !  
 રમાડ્યો આ દગાખાળ વિષે જુ અહુ ખુશી કીસ્મત !  
 મળ્યો માલીક વેચાયો, કરી લે ચાહે તે કીસ્મત !

—મહારાજા કુમારપાળ —અમ ભારત પર કુરખાન અમે—

—ગણલ-કંવાલી—

થઈ ભારતનાં સંતાન અમે, અમ ભારતપર કુરખાન અમે—  
નથી શંકર. યુદ્ધ. કે રામ. અમે નથી મહામુદ્દ કે રહિમાન. અમે  
(પણ)ધરી તે નરનું અભિમાન અમે, અમ ભારતપર કુરખાન અમે—  
તે પૂર્વ પ્રતાપ જગાવી અહીં, કર્તવ્ય કઠીન બળવી અહીં,  
કરશું નોકાવર પ્રાણ અમે અમ ભારતપર કુરખાન અમે—  
ભલે અન્ન કે વસ્ત્ર મળે ન મળે, ભલે આશ અનંત ફળે નફળે  
કરી કર્મ સુધારસ પાન અમે, અમ ભારતપર કુરખાન અમે—  
—તરૂણ તપસ્વીની,

—તમારાં દાનનાં બીજો અનુકુળ ક્ષેત્રમાં વાવો—

—ગણલ.—

તમારાં દાન નાં બીજો અનુકુળ ક્ષેત્રમાં વાવો,  
દબે દાન સુપાત્રે, લીઓ આ જન્મનો લ્હાવો.—તમારાં.  
તમારી આંબળી અદ્ધા, અનાચારો વધારે છે;  
ખરાં દારિદ્ર કે દુઃખો, જરાએ ના ધરાડે છે;—તમારાં.  
તમારાં દાનથી દાર, અટ્ટીણ ભાંગે વૃંદાએ છે.  
અખાડામાં મળી ટેળાં, ચરશ ગાંજો કુંદાએ છે—તમારાં.  
અરે આ લિંદના પુત્રો ! હવે કંઈ આંખ તો ખોલો,  
તમારા દાન ના વારી, કુમારો ના હવે ટાળો.—તમારાં  
તમારાં દાન થી પાળો, અનાંધો તે નિરાધારો.  
રડે છે દુકડાં માટે, વહે છે આંસુની ધારો.—તમારાં  
રઝળ તા ને રખડતા જે, તમારા દેશ બન્ધુ ઓ;  
પ્રીતેથી છાતિએ ચાંપી, દુઃખી ના આંસુડા લુછો.—તમારાં  
—લે. લલીત. —શામા મળ—

—ગણલ.—

ક્યાં છે મળ ! ક્યાં છે મળ ! કહે તું મુસાફર ખલ્લના !  
દુનિયા મહિં ક્યાં છે મળ ! માની લઈ શામાં મળ !  
છેકયાંઈ ખાણ ગુલાલીની આ ખલ્લની કોઈ ખુણે !  
દેખાડી દે ! ને; હોય તો, ખોટી લઈ લાંથી મળ !  
આલમ સુણે ગહેરી ન ગાણું જાનતું દરિયા તણું !  
તે દુઃખ પાતાતું રડે તો માની લઈ શામાં મળ !  
શેને હમે અસ્થિર બુલ શોધે ન શું ક્યાં સત્ય છે  
દુઃખમાર લઈ મંજી ઝરે ધરતી લઈ શામામળ;



—લે. મનહર —કુદરતની કરામત—

—રાગ. ગઝલ. કબ્જાલી—

નથી અંતર મંહિ આરામ, છતાં કહો! રામ ન્યારો છે,  
જીગરમાં ભાવ જુદાં તો, સદા ત્યાં રામ ન્યારો છે.  
કંઈ વ્યંડળ તણાં શરો, જવા મયદાન માં ધારો,  
ન આવે શર રદય માંહે, રદય તો શોર ન્યારો છે.  
ન સેવ્યા સંત કે સાધુ, ન બાંધ્યું ભાવથી ભાયુ,  
ચહે મોક્ષ પદતો રાગ્યું (પણ) ભક્તિનો ભાવ ન્યારો છે.  
ભરી બુરાઈ બહુ રંગમાં, ચલાવો જાંહગીરી જંગમાં,  
કહે પછી કો નહિ માકું, અહા બધો એ વાંક તહારો છે.  
અહા દુનિયા તારું વારી ભરતું બંડારમાં ધારી,  
કરી હસ્તી ઊપર સ્વારી, પણ નાં અર્થ શારયો છે.  
કરી માકું અને તારું વલોચી દાંહી બધું દીકું  
ન દીશે કંઈ તારતમ્ય ત્યાં, અહા હા વૃત ન્યારું છે.  
થવા પીર ઝોલીયા મુરશદ, બહુ બહુ વેશ પણ લીધા,  
મળી નાં ગમગુડ સાચી, બધી ત્યાં વાત કાચી છે.  
ચડ્યું બહુ ઝેર રોરગમાં, ફણા તક્ષક થકી વહીને,  
જિતારું હા! મોરલી યંત્રે, પરંતુ નાદ સુણીયો નાં,  
છે કુદરતની કરામત, એ! નથી કંઈ ભાવ તો ન્યારા,  
જુલો ભટકી બધું મીથ્યા, કુદરત, કરનાર ન્યારો છે.

—લે. મનહર. —હવે જ દુર તું મારી—

—રાગ, ગઝલ. કબ્જાલી—

મણી કાંચન તણા સ્પર્શ, કથીર તું કયમ રહ્યું કાણું,  
ગૃહ્યું નાં સંગત તણું ફળ તેં, તો હવે જ દુર તું મારી,  
ખરે તું યોગ બ્રહ્મ આત્મા બધું નાં ભક્તિતું ભાયું,  
તજ દિક્ષા લેં દાતારી, તો હવે જ દુર તું મારી.

\*\*\*

\*\*\*

\*\*\*

મને જળ ઝાંઝવાનાં એ, અહા આભાશ ના ગમતાં,  
વૃથા વૃણા તણાં મોજો, જતાં પાસે-થતાં અળગાં.  
દેખી જળ ઝાંઝવા પ્યારો ધસે-અહા પીવા વારી,  
જતાં પાસે-ધસે આશુ તો હવે જ દુર તું મારી.

\*\*\*

\*\*\*

\*\*\*

કહ્યું ક્ષાયું-કાળ્યું સાચું, —હવે નાં પુછતા મૂજને.  
કરમ કરતું રહમ કરના, —રદયના ધાવે પર મૂજને.  
રહીને દુર થજો તું ફર મમત્ત મન તણા ધારી—  
માન્યો નાં મંત્ર સત્યાગ્રહ, તો હવે જ દુર તું મારી.

તારા સુદરી. —અમારા પ્રેમ સાગરમાં—

ગણસંકલ્પના

જીવે સહુ આત્મના સરખા, હૈં સુખના તરંગો બહુ,  
નથી જ્યાં દ્વેશનો ધુમસ, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
હૃદય વિસ્તાર બહુ થતો, સકળ દેષો જતાં તળીઓ  
દયાની આદ્રતા નિહર, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
પ્રકટતો સામ્યતા ચંદ્રજ, પ્રસરતાં શાન્તિના કિર્ણો,  
વિકટધો બહુ સમાતાજ્યાં, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
રહે ધ્રુવવાટ વાણીનો, ત્યજતી નહિ કદી મર્યાદ,  
રહે રત્નો શકલ તળીયે, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
નથી ઈર્ષ્યા તણી ખારાશ, ઘણાંસમતાં તણાં ખેડા,  
ઘણો વિસ્તાર જ્ઞેવાનો, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
ગર નૌકાતરે ઉપર, મુમુક્ષુઓજ ત્યાં ખેડ,  
લહે છે મુકિતનો કાંડો, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
જરા નહિ ક્લેશનો તાપજ, ક્ષમા વાયુ વહે કંટો,  
ટળે છે મેદ ના રોગજ, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
કંઠણની થતી વ્રિષ્ટિ, મળે છે રૂચિની નદીયો,  
ઘણી ગંભીરતા જાણે, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
ધુમ્ છે ચિત્તના મળને, મનુષ્યો મુકતતા કારે,  
સદા આતંદ મય જીવન, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
નથી જ્યાં શુષ્કતા કિચિત્ત જન્યો વિવિકનો કાંડો,  
પ્રવેશે દ્રાક્ષ યોગી ઓ, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.  
નથી જ્યાં સ્વાર્થની એવાળ, સદા પરમાર્થની ભરતી,  
બુદ્ધ્યગ્નિય ધર્મો યોગીસે, અમારા પ્રેમ સાગરમાં.

રાક્ષસોની રતિકીડા —સતી ની શ્રેષ્ઠતા—

—ગણસંકલ્પના—

સતી સૌભાગ્ય નીદિવી, પતિપદ પ્રેમથી પૂજે;  
નિરંતર નાથને સેવી, ગુણાનિજ નાથના ગૂંજે;  
પતિ માટે જીવન ધરતી, પતિ સાથે જળી મરતી;  
પ્રત્યક્ષ પ્રેમે રતિ ધરતી, ગરબા સ્પર્શ ધરા ધ્રુજે;  
વહે છે દિવ્યતા રંગમાં, કરે સંચાર ખગ જગમાં;  
સતિ વિષ્ણુ શ્રેષ્ઠતા જગમાં, સતિસ્ત્રી અન્યત્ર સહે;

—ભાગ્યચક્રનો મહામંત્ર. —જ્યોતી—

—રાગ, ગણલ—કન્વાલી.—

અયે ગેળી ફીરસ્તાઓ! સતાવો સારી આલમને,  
પરન્તુ.....એ સીનમને હું, સમજતા સૌખ્યની જ્યોતિ.  
બલે શિર ફાંડળે પટકી, શિલાપર ફેંધ કે ગર્વે,  
નહીં ગણુકારશે દિલ આ, ગણી આનંદની જ્યોતિ.  
ભઝીત થાશે નહી સમજ, કદી ખંધોતની જ્યોતિ.  
કદાપી સ્થૂલ જ્યોતિને, વિખૂટી પાડશે શ્રમથી,  
પરન્તુ છૂટશે કદિ ના, સુરજના પ્રાણથી જ્યોતિ,  
ગયું દૂર સર્વ અંધારું, શરીરને આત્મનું જેથી,  
બૂલી તે દૂર થવા દેશે, પ્રભુ શું સુચ્યા જ્યોતિ.

—લે. રા. શંકરલાલ ચંદ્રભાણ. —ખચીત લે માની છું તારો—

—ગણલ.—

હુખી નવ થા દિલે આળા, સમાવી દે હૃદય જ્વાળા;  
જપુ તારી છબે મળા. ખચીત લે માની છું તારો,  
પ્રમળ બાવી પ્રતાપોથી, વિખૂટાં વાસ છે આજે;  
સમજ પણ દેલ આ તુજ કાજ, ખચીત લે માની છું તારો,  
નથી ન્યારો છું આખર એક, બલે આવી કે મારે મેખ;  
લખેલા છે તુજ સાથે લેખ. ખચીત લે માની છું તારો,  
હશે ને જોઈતું ને ત્યાં, જશે ચાલી જરૂર તે તો;  
અજમ છે પંથ અરે એ તો, ખચીત લે માની છું તારો,  
—આત્મનીમજનન, —જગાડયું મેં શું આ આજે—

—ગણલ.—

જપીતે પ્રેમ મંત્રોથી જગાડયું મેં શું આ આજે,  
છતાં જુનું નવું એવું જગાડયું મેં શું આ આજે?  
રસીલું આ નજર કિલુ અદાથી નાચતું રંગે,  
જહાં દેખું તહાં રાચું જગાડયું મેં શું આ આજે!  
અકે છું સ્વપ્નમાં કે હું, બૂલી છું ભાન જોવાથી,  
સ્મૃતી છે એજ સુરતની જગાડયું મેં શું આ આજે!  
નથી ડરતી નથી જહીતી, રહી તુજ રંગમાં રાચી,  
ભર્યાં અંગોછે આનંદે જગાડયું મેં શું આ આજે!  
રહ્યું જામ્ અધે અંગે, સદાસપૂર્ણ રહીઆળું,  
સદા સુખ સારભર ખ્યાર જગાડયું મેં શું આ આજે!  
જુદી થાતાં હૃદય લાગ્યું, નિધા તિરછી રસીલાથી,  
અનામી નામ હર તારું જગાડયું મેં શું આ આજે!

લે. ત્રાંબકલાલ જીવરાજ જોશી. — પ્રેમ. —

— ગઝલ. —

દીવાની પ્રેમની હું છું, સદાયે પ્રેમ માગું છું,  
મધુરા પ્રેમને મારે જ્યાં શારી તપાસું છું,  
પીધો છે પ્રેમનો ખ્યાલો હવે અહાલેક જગાવું છું.  
દીવાની પ્રેમની હું છું, સદાયે પ્રેમ માગું છું.  
જગતમાં પ્રેમ દેખું નાં અધે અધાર બાળું છું.  
હવે એ પ્રેમની આશા હૃદયથી હાથ ટાળું છું.  
કરે છે પ્રેમો પ્રેમી પ્રજા, મને છે ક્યાં ખરા પ્રેમી.  
નિભાવે પ્રેમને પ્રિત, વસે છે ક્યાં આહા પ્રેમી.

— રા. શંકરલાલ ચંદ્રભાણુ. — મીઠી જુલજુલ નારીએ —

— ગઝલ. —

જલાવે પ્રેમ પારણીએ, હૃદય મંદિરમાં રાજે,  
હરે વ્યાધી ખરે મોતે મીઠી જુલજુલ નારીએ !  
ધરે ભોળા બ્રહ્મા ભાવે, રૂડા દાવે રમાડી ને,  
લલિત લગની લગાડી છે મીઠી જુલજુલ નારીએ !  
વસુધામાં સુધારશનું, કરાવે પાન પ્રીતેથી,  
અચળ શાંતિ સદા સીંચે મીઠી જુલજુલ નારીએ !  
વથા છે સ્વર્ગના સુખો, ફના છે દીલના દુખો,  
શંકર સંતુષ્ટ તો કરતી મીઠી જુલજુલ નારીએ !

— લે. ત્રાંબકલાલ જીવરાજ જોશી, — વિર-વાક્ય —

— ગઝલ-કવચાલી. —

આકાશમાં બાતું અતે વળી ચંદની ગતિ એક છે;  
ચિરો તણા વચનો મહી, પણ એક એવી ટેક છે.  
કમળો કદી પાપાળુની શિલાં મહી વગતા નથી;  
ત્યમ વીર નર પણ વાક્યથી પછા કદી જાતા નથી.  
મેઢ સમા પહાડો કદી નિજ સ્થાનથી ચળતા નથી;  
ત્યમ વીર ને શુરવીર પણ ખાલ્યું કદી ગળતા નથી.

\*\*\*

\*\*\*

\*\*\*

છે વીર નર ને વિદ્યમાં મુખથી કદી વદતો નથી;  
નિજ માત કે શક્તિ તણાં, બળગાં કદી કુંકતો નથી.  
આવી પંડ ને આપદા, લેથી જરી કરતો નથી;  
એ આપદા સંહારવા, હિમ્મત કદી હારતો નથી.  
મુખથી વદે ને માનવી, કમો કદી કરતો નથી;  
જાતો રહે ને વિર ને મૃત્યુ થકી કરતો નથી.

—લે. “કુનળ” —કિસ્મત—

—ગઝલ—

ગમગીન છું, લાચાર છું, દહીં દીવાનો; યાર છું;  
કિસ્મત ટળ્યો મસ્તાન છું, કર્યાદનો કરનાર છું.  
રહવું આમાં કામ છે, ને યારના કંઈ દામ છે;  
લેખો લલાટે જે લખ્યા, તે હાયથી સહેનાર છું.  
જ્યાં જ્યાં અરેહું નંદે છું, કિસ્મત અગાડી ગય છે;  
આજ અગાડે છે અધી, ગમગીન દિલ થઈ ગય છે.  
સુખ જુસ્તજુમાં અહું ભળ્યો, ઉપર ચડ્યો પાછો પડ્યો;  
પણ આશ સુખની ના મળી, યારો! અહું નિર્ભાગ્ય છું.  
મેંચાકે છું મેંચાકે છું આશા પ્રબળથી યાર હું;  
મેંચાકે ત્યાં નંદે છું, લટકી અધર મરનાર છું.  
આતું બળી હું બહારથી, ઘરમાં અરે કંકાસ છે;  
સંસાર સાગરના ખડકથી, યાર હું રંજકે છું,  
હાલત નિહાળું કેમની સંખ્યા વધે છે દુઃખની;  
પીડા અધી યાર હું, થઈને પ્રમુખ રહેનાર છું.  
આકત ગલા ભેગી થઈ, સરદાર ડર તેનો થઈ;  
ખંજર બતાવે ખાકનો એથી, અરે ડરનાર છું!  
બુઝદિલ બનાવી યારે તે, કેદી બતાવે છે મહેને;  
તે કેદખાનામાં અરે કેદી, અહુ લાચાર છું?  
હાલત અગર રોશન તમેને, કાં કશો કમ્મર નહિ?  
મહારે ભરોમે કાં રહ્યા, કાં, હું અરે બેકાર છું.  
હાં દહની વ્યાધી વધે છે જામ્મ હાંડા કિતરે;  
લાંબો થઈ સતેલ, બરબિસ્તર અરે બિમાર છું.  
બરબેલ ગાલીએ સુતા, આરામના સાથી થયા;  
જાનજથી છૂટા થયા, આરામ હું તજનાર છું.  
આવો તપાસો નાડ મહારી દહિયું? લકમ્મનહ;  
તે દહની દાડ ગમે તે આપને પીનાર છું.  
મીઠી દવા કંઈ આપને, રસ્તો સ્થેલ બતાવને;  
પગલે તમારે રસ્તામાં, બાબુશી જનાર છું.  
ના ના દગો કરશે તમે એ કામમાં ફગશે અગર;  
ના કંઈ થશે મુજ દહીંને પાડું પડ્યે ખાનાર છું.  
સમજો અગર આજા જામ, મુજ શિરપરે આવી પડ્યા;  
કોશિશ ભલે હમકોમીઓ કરને જામ ખમનાર છું.  
ના સહાય મળસે આપથી, અઝી ખુદા મુજનાર છે,  
મોથી અગર મુજશે નહિ, લેખિત લખીનેનાર છું.

જાનો તેજક કાવ્ય, —તમારે શું અમારે શું—  
 થવાનું થાય છે તેમાં તમારે શું અમારે શું?  
 જવાનું જાય છે તેમાં તમારે શું અમારે શું?  
 ફફારો ને અમીરો ને અમીરો ને ફફારો તે,  
 સમય બદલાય છે સૌનો તમારે શું અમારે શું?  
 હતો જ્યાં ઓટ ત્યાં ભરતી ભરેલું થાય છે ખાલી,  
 પવન ફુંકાય જ્યાં એવા તમારે શું અમારે શું?  
 મજાની ચંદ્રની શોભા પ્રભા નિજ ખોઈ પણ દે છે.  
 નિયમ છે એજશ્રુષિનો તમારે શું અમારે શું?  
 —લે. મનહર. —વૈદ્ય રાજગો—

—ગઝલ.—

મળે જ્યાં સુંદની કકડી, કે થાતા વૈદ્ય રાજગો;  
 ગણાંતાં મહા ગણાંતામાં, પોતે વૈદ્ય રાજગો.  
 કહેતા કે કર્યા હમે અતિશય શાંસ્ત્રોના અભ્યાસ.  
 પ્રિછે ના રોગના સ્થાનો, ને કરતાં દરદીઓ નો નાશ.  
 કરે વાનો અતિ મોટી, ભોળાં જનને બમાવાને,  
 ન હોયે કંઈ હીર પોતામાં, જતાં માહાન ગણાવાને.  
 કહેતાં વાગબદ્ધ શુશ્રુત અને ચરત મુખ પાંડે,  
 ભાવ પ્રકાજ નિધંદુ અને અત્રેયા-દીક પણ સાથે,  
 નાળીએ લોલિંગ અને નયનમુખ કશુપણ છે નલિયાદી,  
 અરથ નાળળે શખ્દોનો-ન, નાળળે વાયુ કેખારી,  
 ગુરૂં લઈ નાસ્તે કરમાં ને કહે છે પિતવા વાયુ,  
 પ્રિછે ના રોગના સ્થાનો ને અગાડતા દરદિના આયુ,  
 કવાથ કે' કે' જતાવી દે પરીકા સાથે વાળી દે.  
 અનુપાનો અઘવી દે, શીતિમાં શીત વ્યાપાવી દે,  
 ભોગવે દુઃખ દરદીઓ, કહે તેમાં શો શોક વૈદોને  
 ભોગયતન ભોગવે હોવા તેમાં શો દોષ વૈદોને  
 મેઘ માલીનો “શ્રીમંતની મોજ.”—

—ગઝલ.—

ગરિબ પ્રાણ કબર પર શ્રીમાન બાગ દાલે,  
 ગરિબ ચુલ્લું જીગર પર શ્રીમાન મોજ મહાલે—ગરીબ.  
 હજાર ચરમ રક્તથી, ખુશાલ એક થાયે,  
 હજાર કુરુજખમથી આરામ એક થાયે—ગરીબ.  
 હજાર દેહ પતનથી પુન્નમ એક ભાવે,  
 હજાર જાન ખરીદપર, રે! એક શાહ કહાવે—ગરીબ.

—લે. ત્રાંબકલાલ જીવરાજ જોશી.—પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યાર—

—ગઝલ.—

“ નહિ લલચાઉં હું લોભે, નહિ મન માનશે મોહે,  
ખરેખર એ બધું ખાઈ, પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યાર;  
કદાપી પ્રાણુ નયને, બધું લૂંટાય છે માઈ;  
કદાપી શસ્ત્ર આધારે છેદાતું આ વધુ માઈ;  
રવિ પશ્ચિમ કદ્ય થાયે સિંહણ સુત તણ એ ખાંચે  
તથાપી હામ ના હાઈ પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યાર;  
દુપદ કન્યા અને તારા સુકન્યા ને સતી સીતા,  
પતિવ્રત તેહ સમ પાળું, પતિવ્રત પ્રાણુથી પ્યાર;  
—વિર કુણાલ. —અમે હૃદયાર પરદેશી—

રાગ. ગઝલ—કબાલી.

અમારા દેશને છોડી અમે થાનાર પરદેશી.  
હૃદયને મેળવી લેશે, અમારો પ્યાર પરદેશી.  
થયા દુર્ભાગીયા એવા તંભવી દેશની સેવા,  
ભટકશું પારકા ઘરમાં બની લાચાર પરદેશી.  
અમારા દેશ બંધુઓ, અમારી જન્મભૂમિમાં,  
હવે છેડલા પ્રજાએ છે, અમે હૃદયાર પરદેશી.  
પિતૃભક્ત, પુંડલીક. —એક સવાલ !—

—ગઝલ.—

જગતના જાણુ ભેદુઓ...દલીલો સત્ય દર્શાવો,  
મને ના ગમ પડે કાંઈ...કહો કાંઈ ભેદ ના ભાવો.  
તિમરે કાચ વૃનિની, શશી ના ધારે શિતળતા,  
અધુરા. મધુરા, ઉરના ઉમરા.  
લઘુતામાં પ્રભુતાની, થની જાંખી તો ખતલાવો.  
જગતના જાણુ ભેદુઓ...દલીલો સત્ય દર્શાવો,  
પતિના ચર્ણ પતિની, વશી જે મુકિત શકિત તો,  
પતિને બોધવા પતિ કરે ના બ્યાજખી દાવો,  
જગતના જાણુ ભેદુઓ...દલીલો સત્ય દર્શાવો,  
પ્રીતી પરનારીના સંગે, અચળ બંધાય જે પતિની,  
સતિની.....પછીથી ગતીશી.....અનતી.  
તુરબું જે આલ તો, ટેકા તણ આધાર ખતલાવો.  
જગતના જાણુ ભેદુઓ...દલીલો સત્ય દર્શાવો.

લે. મનહર. — સદાએ સાથ તે રહેશે —

—કવ્વાડી.

નથી તારું, નથી મારું, નથી કંઈ સાથ લેવાનું !  
છતાં મારું, અને તારું, કરી મીઠ્યા મરે શાને—  
ભર્યા ભંડાર બદ્ધમીથી, ચણાવ્યા મહેલ સમૃધ્ધીથી.  
ભર્યું ઘર આસ વર્ગથી, સદા સહુ તે અહીં રહેશે !—  
નથી કંઈ કામની કાયા ! નથી કંઈ કામની માયા !  
કરી, સતકર્મ લે “મનહર” સદાએ સાથ તે રહેશે.—  
—રાગ સાજ સંગ્રહ,

રાગ, કવ્વાડી.

દર્શણુ દિયા કરો તો, બંસી બખતવાલે.  
છબી સાજ અપની અનુપમ દીખાનેવાલે.  
પ્રજ્ઞમે જનમ લિયા હૈ ભકતોકો સુખ દીયા હે,  
અસુરો કે મારે પલમે સુરપુર પહાનેવાલે.—દર્શણુ.  
ધંધ્રને કોપ કરકે બજકો કુખાના ચાહા,  
કરપર ઉઠાયા ગિરવર, બજ જન બચાનેવાલે.  
કુંજનમે આતે જાતે હરબાર ગોપીચોસે,  
લે કહાન દાન માખન ખાને છુટાનેવાલે.—દર્શણુ.  
મનમોહન રસિક ચિતવન ચુભાકે દિલકે,  
અબ ક્યોં ન પાસ આતે, હંસ હંસ રીઝાનેવાલે.  
નિશદિન શરણુ તુમહારી હૈ મન્ત્રીસાહ પંડીત,  
પદ ભકિત સ્યામ દીજે સંશય મીટાનેવાલે.—દર્શણુ.  
—વીર કેસરી —ચારો આમ આકૃત છે—

ગઝલ-કવ્વાડી.

આકૃતનો જમાનો આબ્યો ભારે કિપબ્યો ભે,  
નથી કિગરવા ચારો, ચારો આમ આકૃત છે.  
દોર દરાયા ડબ્બે પુરાયા, અંકે નંગ બે,  
કંઠે લોહાનાં જડયાં હાથમાં, હણહણ હણહણ કે.  
પાપી ક્યાં જાતે કે, તેને કોઈ દાદ ના દે—ચારો આમ આકૃત છે.  
કરણી તેવી પાર ઉતરણી, ખોડે તેજ પડે,  
બલા છુંડાનો બદ્ધો, બગવત દીધા વિના ના રે.  
વેશ કર્યા બહુ રૂપી, બનીયા લંપટતા કાળે,  
મોટા ઘરના થયા પરાણા, સપડાયા અંતે;  
હવે કોઈ દાદ ના દે, તારો થયો પાપથી બે.—ચારો આમ આકૃત છે.



—લે. મનહર.

—શું કરવું—

—ગઝલ.—

પડીને સ્નેહને કુપે, પછી કહો કામ શું કરવું,  
કરી પત્થર તણી સંગત, નરમ કરવા કો' શું કરવું.  
છે નિશ્ચય છેવટે કે, સ્નેહનું વારી સુંદર છે,  
તો એ સુંદરતાની કેક, કરવા દુર કો' શું કરવું.  
હરી મરવું પછી શાને, પ્રિતિ જ્યાં આદરી છે તો,  
પતંગીઆ સમ બળી મરવા, વિના બીજી કો' શું કરવું.  
હૃદયસાગર, વિષે ભરીયો, બહુ છે મદ મોહનમતનો,  
કુલી ફાતી રદય જતાં, અહા બચાવા કામ શું કરવું.  
અહકું પાત્ર ઉભરાયે, સદા એ શાન્ત સાગર રે' છે.  
ન 'મનહર' તિર પોંચ્યો તું, સુકાની શોધ્યાં ખોટા.

અહલ્યાબાઈ — પછી ઉદ્ધાર તે ક્યાંથી—

—રાગ, ગઝલ, કબ્લાલી.—

કુધારે હિન્દવાસીના હૃદયનો ગર્વ ગાળ્યો છે,  
ઝળકતા હિન્દ ગૌરવનો કુધારે દાટ વાળ્યો છે.  
અભણ અજાની માબાપો મહત્તા આબરૂ માટે,  
મુતાના શત્રુઓ થઈને શુદ્ધ પૈસા સુતા સારે,  
વિચાર્યાં વીણ હૃદય વચને મરી મીથ્યા શુભાનીમાં,  
જડી જે સંતતી લગ્ને, ઝુરે તે જીવગાનીમાં,  
ગયા તે બ્રહ્મચર્યોની પ્રીતિ લગ્ને ગયા જ્યાંથી,  
પ્રજા તે વિર શું પાકે પછી ઉદ્ધાર તે ક્યાંથી.

૫. મન્નીલાલ — લડાઈ હોને વાલી હય.—

—ગઝલ.—

સખી ધનસ્યામ રાધે સે લડાઈ હોનેવાલી હય,  
બહુત દિન તો રહી મિત્રત જુદાઈ હોનેવાલી હય.  
ન હસતી બોલતી ખ્યારી ન કરતી ખાત મોહનકી,  
ન માલુમ ફિસતરહ એસી પુરાઈ હોનેવાલી હય,  
મિથ્યા કલ કુંજમે કાન્દા પરયો પૈયો એ કર જોરે,  
ન માની લાડિલી એકો રૂખાઈ હોનેવાલી હય.  
મુશારીસે પડી કયા ચૂક જે છતિની વો રહી હય.  
પ્રિયા ખ્યારે કિ પ્રીતીકી સશઈ હોનેવાલી હય,  
કહા ઉનકો નકલ ઉન બિન ન ઉનકો જૈનથી ઉન બિન,  
યે કયોં મનિલાલ પડિત ના રસાઈ હોનેવાલી હય,  
સખી ધનસ્યામ રાધે સે લડાઈ હોનેવાલી હય.

હંડી. આગ.

—કંચન છે!—

—ગઝલ—

હવા ખગડી ઝમાનાની અજબ કંઈ તોરપર શુલશન છે.  
મુજ કો શું આગર કોમ વફાતું બને દુસ્મન છે,  
નથી હુમદદ કોઈનો કોમ આ જહાં ને ફાનીમાં,  
જ્યાં જોયું ત્યાં ઈન્શાન તું ઈન્શાન દુસ્મન છે,  
હમારી આખર હરદમ સોના ગહોર છે કંચન,  
કસોટી કસપર ખુરાઈની, કસો તો બી તે કંચન છે.

—સુન્દર રાગ.

—ઉપદેશ—

—ગઝલ—

ભજન શ્રીરામકા કર લે ધર્મિને સખ બલાઈ હય.  
નહીં દુનિયામેં એ ગાદિલ કોઈ કિસ બિન સહાઈ હય.  
પડા હય મોહમાયામેં અરે નાદાન કયોં બૂલા,  
યઃ કેસી મૂઢતાઈ ચાર દિલપર નેરે છાઈ હય.  
જો લજ્જત નામ લેનેસે જગ્યાપર આઈ હય મેરી,  
શકરમેં કંઈ મિશ્રી મેન પાઈ હય ન પાઈ હય.  
ખ્યાંન કયોં કર કર એ દોસ્તો જોલાખ્યાં હોવે,  
મજબ એ હદો વે પાયાં હય ગૂંછી મિઠાઈ હય.  
ભજન હી સાર હય જગમેં સમજ લે ખૂબ હય શંકર,  
યહી એક સાથ જોનેવાલી દુનિયાહી કમાઈ હય.

—આત્માનંદ લજ્જનમાળા.

—ભગવાન નામનિરૂપણ—

—કવ્યાલી—

ભજ મન મુરલીધર ધનશ્યામ, આવાગમન છુડાનેવાલે,  
માધવ મોહન મદન ગોપાલ, કેશવ કૃષ્ણચન્દ્ર નંદલાલ;  
દારિદ્ર નાશન દીનદયાલ, દુર્જન-માન હડાનેવાલે.  
ગોપી ગોપીપતિ શ્રી ગિરધર, ગરુડચંજ ગોવિન્દ ગદાધર,  
શ્રીપતી શ્યામ સુન્દર શોભાસર, સશય સકલ મિથાનેવાલે.  
ઈન્દ્રઆદિ પુરૂષ અનિનાશી, અશરણ શરણ અખંડ વિલાસી;  
અચ્યુત અનન્ત આનન્દ રાશી, અતુલ અલેહ કહાનેવાલે.  
પરમાત્મ પુરૂષોત્તમ સ્વામી, યદુપતિ યશકર અન્તર્યામી;  
યશુદાનન્દન ત્રિભુવન નામી, જન-મન-નપન છુડાનેવાલે.  
માખન ચોર સુકુન્દ મનોહર, વામન વાસુદેવ રાધાવર;  
કૃપાસિંહુ જગદીશ દયાકર, અદ્ભુત ચરિત દિખાનેવાલે.

—આત્માનંદ લજ્જનમાળા. —ઉપદેશ—

—કબાલી.—

જ્યો મન નામ ઇશ્વરકા, વહી મુકિતકા દાતા હય;  
વહી પાલન કરે સખકા, વહી સખકા વિધાતા હય.  
સિવા ઉસકે નહીં તેરા, નકોઈ યાર હય જગમે;  
ન બેઠા હય ન પીતાહય, નખન્ધુ હય ન માતા હય.  
કરે અભિમાન કયોં ધનકા, ન તેરે સાથ જાવેગા;  
ન જાવે સાથ રથ હાથી, 'ધર્મ'હી સાથ જાતા હય.  
પડા કયોં નીંદમે' ગાફિલ, સહર અખ હોનેવાલી હય;  
સંભલકર બાંધલે ખિસ્તર, અખી વહ કાલ આતા હય.  
સતા મત બે ગુનાહોંકા, દુઃખા મત ચિત દીનોકા;  
ન સુખ પાવે કબી ધરમી, કિસીકા જો સતાતા હય.  
રહુઘેલા રજુપુતો. —પશ્ચાતાપ !—

—ગઝલ—

દયા દિલમાં તમે લાવી, યત્ન આ પાપનો કરજો;  
દુઃખીના દર્દ પર દેવી, નિરંતર રહેમને ધરજો,  
કયાં છે મહેં મહા પાપો, હવે સંતાપ થાયે છે,  
ખુદા હે શાન્તિ ને સ્થાપો, અતિ પરિતાપ થાયે છે,  
બૂલી હું માર્ગ દુનિયામાં જીવનમે વ્યર્થ ગાળું છે,  
સતી સંતાપી ને તેનું હૃદય મેં હાથ આળસું છે,  
અગમ છે પ્રેમના રસ્તા, ન ભોગી પ્રેમ પિછાને.  
હૃદય સ્વાર્થ ત્યાગે છે, ખરા જે પ્રેમને જાણે,  
સગળતી અંતરે ચિંતા, હૃદયને આક કરનારી  
ન પાપિષ્ઠા જગતમાં, આ, જરાએ શાન્તિ કરનારી.  
લે. મનહર. —સ્નેહ રાજ્યની સુષ્ટી—

—ગઝલ-કબાલી—

ગુનેહગારી અમારી શું ! કયો શુભનો હમે કાઢો,  
રૂઢ્યા મિત્ર બંધુ સૌ આજે, અતિશય કોપ કાં કાઢો,  
ભર્યું ભકિત હૃદય બાવે, રહું તમ નામના મંત્રો,  
રોકો બંધુ હૃદયા માંહે કપટ જુઠું દુષ્ટતા જંત્રો,  
સેવક બાવે રહ્યો રાચી, મૈત્રી-ધર્મ ને માપી,  
ચુકયો ના લેશ ભકિતમાં, છતાં કાં કુરતા વ્યાપી,  
નીલાવ્યો નેહનો નાતો, ધરી ઉર સ્નેહની વાતો,  
બેઠા ધરી જાપ અંજાપો, છતાં શીદ કાઢો છો આધો,  
ઠાડી તો વરશાવેને પી, દયાળુ દીલ કરી દ્રષ્ટી,  
છે આતુર આ હૃદય મારું, જોવાં સ્નેહ રાજ્યની સુષ્ટી.

## —લે. મનહર, — નકલ-નો-નસુનો—

—ગઝલ.—

ફટાઈ ગઈ અસલ' સૌએ, નકલ, સૌમાં સમાઈ, છે !  
 નકલ ની સૌ ભવાઈ હ્યાં !, અસલ' કે તે નખારી છે !  
 ગઈ સૌ-રી'તો અદલાઈ, નકલની દેખા દેખી, માં,  
 ફરી વાંદર, નકલ સૌએ, ફેશનની સદાઈમાં,  
 ટળ્યાં જાતિ અભિમાનો, બાબરીયાં કેશ શિરે થાતાં,  
 ચોંટ્યાં આંખે સદા ચશ્મા, ફેશનનાં નંબરે જાતાં,  
 ગયાં બંદી-ને-અંગરખાં, મળેના શોધતાં જામાં,  
 શેખાઈમાં ખશ્યા ખેશો, રહ્યાં નાં પાધ નાં નામાં,  
 થયા બહુ કોટ ને જેઠીટ, નકટ નેકટાઈ, ની સાથે,  
 ગળે બંદ ખેસ્તા કાલર, સદા અકકડ રહ્યાં સાથે,  
 રહ્યાં નાં જાતિનાં બંધન, નકલ સૌમાં થતાં હયાં તો,  
 ડુંટયા, તે વાત સુતામાં-ફેશીન, નાં ખાં તણી વાતો,  
 કહે ફેશનમાં ફેસલાઓ, હમારો, રાહ ન્યારો છે,  
 ગળે નાં કોઈની પરવા, ફેશનમાં ખુબ ફેસલા છે,  
 અને કહેતાં તે-છડે ચોગે, હમેને નાં કંઈ-પરવા,  
 હમે ધરખાર વેચીશું ! ફેશન-દેવીને માટે,  
 હમે પતિને પુંછ શું !-જશે જ્યાં ત્યાં જવા દેશું !  
 રાખી શું નાં પ્રતિબંધ નામ, ફેશનનાં, ખાં થવા માટે  
 પુરી સ્વતંત્રા દે શું ! કદી ના-હા, નહીં કે'શું  
 સદા ગુલામ થે-રે'શું ફેશનેબલ થવા માટે,  
 પહેરાવશું ! પોલના રૂડાં ! બતાવા બ્યુટીમાં પુરા;  
 કર અમરેલા ઝલાવિ શું ! પોઝીશનમાં અપાવા ને,  
 હમારી ફેશન દેવી છે ! હમેએ ફેશન સેવી છે,  
 નકલનો આ નસુનો છે ! નકલની વાત ન્યારી છે,  
 લે. ત્રંગકલાલ જીવરાજ જોશી, —હવે શું મોતમાં બાકી—

—ગઝલ.—

પડયા છે પહાડ દુઃખોના મુજ મસ્તકે આપી:  
 ડરે છે દિલ માફ ને બચંકર બાસ્તું લાવી;  
 નહિ છે આશ જીવનની, બધાં ફાકટ શંકાં છે;  
 હવે આ પ્રાણને કાયા થયાં સહુ તે નકામાં છે;  
 પડી છું હાથ પાપીને પછી આશા કહો ક્યાંથી !  
 જીવે આ લોહીના તરસ્યા હવે શું મોતમાં બાકી.

રણધિલા રજપુતો. — પ્રીતી-ભક્ત-ભાષા —

— ગઝલ —

“હૃદય સ્વામી ! નયન તારા ! જીવન આધાર છે મહારા  
જીગર ના દેશ પર પ્યારા ! પરમ સત્તા તમારી છે  
નગર મળતાં હૃદય કુલે, ખનાવી દાસી વિણ સુલે  
હૃદય વ્યાપી પ્રણય કુલે, સદા કુલાવનારી છે  
જીવનના પ્રાણ—વિપવનમાં, પ્રાણ્યની કંજ કાનનમ  
વિરહ મીઠાં વિલાસનમાં, પિયુજની પથારી છે  
ખિલ્યાં ફુલડાં વિવિધ ન્યારાં સીંચ્યા પ્રેમે કનક ક્યાર  
હૃદય—સિહાસને પ્યારા ! બિરાજે અજ મહારી છે  
ફર્યાં છે પ્રેમ મંદિરમાં, જશો વહાલા હવે તે ક્યાં  
પટે પગલાં તમારાં ત્યાં હમારી રાહદારી છે  
મળે છે ચાર આંખો જ્યાં, વહે ત્યાં પ્રેમના ઝરણુ  
હૃદય એકતાર સંધાતા, અજાન ત્યાં શી ખુમારી છે  
શરણાંગત કીકરી જણા, તમારી પ્રેમિકા માને  
તમારી મીઠડી વાણી, મહને તો પ્રાણ પ્યાની છે  
રા. સાગર.

—સ્નેહનો શબ્દ.—

પ્રભુના બાળકે આવી, પ્રભુનો શબ્દ આપ્યો છે;  
પ્રભુના સેવકે હાંશે, હમેશા એ વધાવ્યો છે ?  
પ્રભુએ સ્નેહ છે સાચો: પ્રભુ એથી નથી બીજો:  
દુખ્યો છું સ્નેહ ને દરિયે: રીઝો દુનિયા અગર ખીજો !  
અહાહા ! સ્નેહના વિશ્વે, હમેશાંનો મુસાફર છું:  
ગુલામી સ્નેહની કરવા, હવે હરદમ હું હાઝર છું !  
અધી યે સ્નેહની આજ્ઞા હૃદય સ્વીકારવાનું છે:  
અને ઇચ્છા બીજી જૂઠી, અધી યે છોડવાનું છે !  
અધી વૈવિધ્ય રેષાઓ, થતાં અભિમુખ એ કેન્દ્રે,  
પ્રબલ એ જ્યોતિ કળ્પમાના, ધ્રુપા ઊર આંજતા વિશ્વે !  
અધી ઇચ્છા, અધી આશા, સમાશે એકમા જ્યારે,  
પ્રભુ પોતે પ્રકટ થાશે, અને એ ભેટશે જ્યારે !  
તબિયતમાં બિમારી છે, અગર આ કુર છાતી છે:  
મગર એશક, બિમારીમાં, જિગરની તો દુરંસ્તી છે !  
ઘણાંયે પ્રેમ ના પન્થી, અવલ મઝલે ઉડેલાં છે:  
મગર અલખત, હમેશાંની હયાતીમાં ભળેલાં છે !  
અજાણ્યા સ્નેહના શત્રુ, ભમેલાં યા ભૂલેલાં છે:  
અહીં ગમ્મીર સાગરમાં તરગો કે શમેલા છે !

## —આત્માનંદ ભજનમાળા. — માંગણી —

—ગઝલ.—

કરકે પ્રભુતા અખ નાથ, મેરી નૈયાકો પાર લગા દેના;  
 નહી મુજ અનાથકા નાથ કોઈ, આતા હયનઝર તૂડી તૂડી.  
 ભય અન્તકાલકા હય મુઝકો, મેરી અન્તમે ખાત ખના દેના;  
 કબી મુખસે ન નામલીયા તેરા, હુવા હય ફોગટ થે ફેરા મેરા,  
 તેરી પ્રભુતાપે લાખોંહી પાપીતરે. અખનાથ મુજે હીલખ ચાલેના,  
 તૂડી ચાહંય સૌ મુજકો સજ દેના,  
 જહાંસે આયા વહી જના હય, સંસાર મુસાફરખાના હય;  
 આંધીનકા અખતો હય ખ્યાલયહી તેરી રાહમે જન ગમા દેના,  
 દરખારમે તેરેમંચ આન ખડા, મુજે તેરાભરોસા હય નાથ બડા;  
 મુજ દીન દુખી પય દયા કરકે. —દીદાર મુજે દિખલા દેના,  
 દુખત ગજરાજ કિવા રલિયા, ગણિકા પિંગલાકો તારદિયા;  
 મુજે આવાગમનસે બચાદેના, અરજદાસયે દાસ ગિરદગીહય.  
 મુનીશ્રી બુદ્ધિસાગરજી, —શીખામણુ—

—ગઝલ.—

જુવોતે આંખ કિધાડી, ભલાં નહિ લાડી ને ગાડી;  
 જીવલડા સત્ય જાણી લે, હૃદયમાં વાત આણી લે,  
 મરે છે રંક ને રાણા મરે છે મૂર્ખ ને શાણા.  
 અમર નહિ કોઈ શું કુલે, અરે શં મોહમાં ફુલે.  
 ઝપાટા કાળના વાગે, જગતમાં યોગીઓ જાગે,  
 જગતમાં જુદ છે માયા, જગતમાં જુદ છે કાયા,  
 સદાતો કાળ શીરનામે, કુલે શં માનવી રાગે,  
 કરે શં પાપ તે પાપી, પ્રભૂની આણુ કથાપી,  
 અરે શં જન્મને હારે, અરે તું જીવ શીદ મારે,  
 વિચારી જીવડા જોજે, કર્યા સદુ કર્મને ધોજે,  
 દયા એ દિવમાં ધરજે, વિચારી કર્મને કરજે,  
 સમયને શાધી લે શાણા, નહિ કો રંક કે રાણા;  
 પ્રભૂનો ધર્મ કરનારા, ભવાબિધ શિવ તરનારા,  
 જગતમાં ધર્મ છે સારો, અરે નહિ ધર્મને હારો,  
 કર્યા તે પુણ્ય છે સાથે, કર્યું ને પાપ તે માથે,  
 નહિ કો કર્મથી છુટે વિના ભોગે નહિ ખુટે,  
 વિચારી વાત લે વીરા, ધરે ને ધર્મ તે ધીરા,  
 ફોજેતી ફુલતાં ચાશે, લહીને દુઃખ પસ્તાશે.  
 શિખામણુ વાત છે છેલી, ગ્રહિને શિખ આ વહેલી,  
 બુદ્ધિય ચાલ શિવ પંથે, ધરીલે પ્રેમ સદ અન્થે,

-લે, રા. ચોધ ( વિલાસી ) -સુધારો હિન્દ માતાને-

—ગઝલ—

અહો વીર પુત્ર દેવોના, ન ધારો હિન્દ નમાલું છે,  
નિહાળો માં નમાલું તે, ગતીમાં તે નિરાણું છે.  
હતું સર્વોપરી સૌમાં, અને યારો હતું તેવું;  
વગાડી હાક દેશેદિશ, હવે યારો હતું તેવું.  
હતા શ્રી રામ ને અર્જુન, પિતામહ બિષ્મ કર્ણાદિ;  
ધર્માચાર્ય, પાનુસુત, મુનિવર મહાન દ્રોણાદિ;  
દ્રુમવીંતી ધરા સધળી, બળી બાહુ પ્રતાપીએ,  
દૂબેલો દેશ તારી દર્ધ, રીપુના શિર કાપીને,  
હતી સીતા હતી તારા, દુષ્ટ કુલ સતીમાં વીર.  
સંકટ શીર હતાં ઝાઝાં, તથાપી ના તજીંતી ધીર.  
ધર્માધ્યક્ષ દયાનંદ, આર્થો પ્રાણ ધારી ધર્મ,  
કિરીટ વેદો બતાવીને, કીર્તીવંત કીધું છે કર્મ;  
ઝોડો વીરો, ઝોડો વીરો, બનો ના અંધ જીવાનીમાં,  
ઝિદ્યના દીન પાશે છે, કહાવો કેમ રાનીમાં.  
બનો હીરા જન્મ લઈને, શીલા થઈ ના કઠી રહીયે.  
સુધારો હિન્દ માતાને, અતિશે શું હવે કહીએ.  
લે. મનહર.

—જગત ચક્કી.—

—ગઝલ, રાગ, કંવાસી.—

ચાવી તુણ દોર, કરે કુંચા, મનુષ્ય ના કંઈ મુકે બાકી;  
જગત ચક્કી તણે ચક્કર, પિશાતી દુનિયા આખી.  
પિશાતા કાંકરા વજનર, રે' અખંડ કો—વિરલા સાંખી;  
જગત ચક્કી તણે ચક્કર, પિશાતી દુનિયા આખી.  
કરે બકવાદ, જુડી જીભો, ખરાં ખોરાં બધા આખી;  
જગત ચક્કી તણે ચક્કર, પિશાતી દુનિયા આખી.  
માપે કંઈ માપ ના માપી, જણાવે વાત બહુ આખી;  
જગત ચક્કી તણે ચક્કર, પિશાતી દુનિયા આખી.  
ચાવિ કુંચો કરે સૌનો, મુકે કંઈ લેશ ના બાકી;  
જગત ચક્કી તણે ચક્કર, પિશાતી દુનિયા આખી.  
બુરી લક્ષમી તણા તેજે, અને છે બલભલાં ધાતી;  
જગત ચક્કી તણે ચક્કર, પિશાતી દુનિયા આખી.  
શુરા જ્યાં સત મહી રાચે, મુકે ત્યાં જીભડી કાતી.  
જગત ચક્કી તણે ચક્કર, પિશાતી દુનિયા આખી.  
મહા દાના દરવેસો! પિશાતા કંઈ સમય સાંખી;  
રહે માથે પ્રભુનો કર, તો-રે'—અખંડ-કો વિરલા, સાંખી:

—રણુવેલા રજપુતો. —પ્રિય-પ્રિયોગ—

—ગઝલ—

લગાડી પ્રેમની લગની, પ્રિયા શું દૂર થાયે છે !  
હૃદય સાથે હૃદય જોડી; પ્રિયા શું દૂર થાયે છે, !  
કરીને યાદ હે પ્રમદા, દિવસ ને રાત હું રેતો;  
નથી કંઈ એન દુનિયામાં, હૃદય બળી આકે થાયે છે,  
રશીકા ને નવેદી તું, હૃદયનો હાર મ્હારો છે;  
પ્રિયા દિલજન ઝો બહાલી, ખુબારક પ્રાણુ ત્હારો છે.  
બનાવ્યો ઘરકનો બદો, મિળે શું નહીં ધધો,  
છતી આંખે થયો અધો, અનખ વ્યહવાર તાદરો છે.  
મુતાં કે બેસતાં હિંતાં, સુરત તારી ન બૂલાતી.  
સ્મરણમાં રનેહ મુતિનો, અમારો તો ઈન્કારો છે.  
થયા પ્રેમી થયાં દિલબર, અમે આશક બન્યા ત્હારો;  
અનખ છે ડાંખ પ્રીતીના, પ્રીતિનો આગં ન્યારો છે.  
કરું મદમરન થઈને હું, કરું પોકાર અપાલમમાં.  
ફુલું છું હાય દરિયામાં, કહેને ક્યાં કિનારો છે.  
જીગરને રોજ મળવા દે, મુરત દિવાર જેવાદે.  
હૃદયતું હુંખ ધોવા દે, ચકોરી ચંદ્ર ત્હારો છે;  
બૂલાશે ના કદાપી એ, પ્રીતિ ને બહાલી વાતો.  
રડીને કાઢવી રાતો, હવે આ દહીં ત્હારો છે,  
—લે, વેદ, કવી, હું શું, લહુ —એ એક ભાવી—

—ગઝલ-પહાડી—

અમે રોયા કદિ કિંવા, હસ્યા એક ભાવી !  
અમે પરદેશ કે વતને વસ્યા, એ એક ભાવી !  
અમે ખોધું બધું યા, ધામ બન બહુએ કમાયા,  
અમે છૂટયા કિવાદે રસ્યા, એ એક ભાવી !  
અમે આગળ વધ્યા, પાછળ હથ્યા, યા જંગ જીત્યા !  
અમે બેસી રહ્યા કિંવા ખસ્યા, એ એક ભાવી !  
અમે કર્યા ગયા જ્યાં એકય, ત્યાં કંકાસ નગ્યા,  
અમે કંકાસ કરતાં આગસ્યા, એ એક ભાવી !  
અમારા શત્રુઓ રનેહી, થયા આનંદ સાથે,  
અમારા રનેહીઓ અમ પર ધસ્યા, એ એક ભાવી !  
અમારો જ્યાં નહિ વિશ્વાસ, ત્યાં વિશ્વાસ આવ્યો,  
અમે જેના હતા તેણે કર્યા, એ એક ભાવી !  
અમારો ધ્વંસ કરનારા, થયા પગ ચાટનારા,  
અમેને ચાહનારાઓ, હસ્યા, એ એક ભાવી !



લે. મનહર.

—દશા ના દાવ.—

—“કુવાલી” —

ખતાવો, કોઈ નેશીઓ, નશીબે, શું! લખેલું છે,  
કહો, શું! લેખ લખેલા તે ભવીશમાં, શું, ભરેલું છે.  
હશે શ્રીમંત જે આજે. ગરિબ કાલે થવાનો તે,  
ન મળે કાળ ને વ્હાણે, દશાના દાવ છે, કેવા,  
ધરી ખુબ ગર્વ આંતરમાં, ચલાવે રાજ જાંહગીરી,  
ફના પળમાં બને ગર્વિ, દશાના દાવ છે એવા,  
હતા ના કોઈ એ એવા, દશાના દાવ ફળનારા,  
ગુનો કંથશર તણી જેહમત, દશાના દાવ છે એવા.  
ફનો હરીશ્ચંદ્ર મહારાજ, જળે સત, વાદી, તે પુરો,  
અને નગરાય પણ તેવો, હતા સત્યે મહાસુરો.  
જતાં તજ રાજ ને ગાદી! ભટ્ટીયા બાવિને ભાવે,  
રજા ના સુખમાં કોઈ! દશાના દાવને દાવે.  
હતો લંકેશ મહાખળીયા, આંધ્યા થક દેવને તાણી,  
હરી, લાવી, સિતા આખર, કરી લંકા, ધુળ ધાણી.  
હતાં શ્રી રામ અયોધ્યામાં, સરવતું શુભ ચાહનારા,  
જતું વનમા પડ્યું તેને, કરી નીજ તાતને ત્યારા.  
હતાં દેવાધી, દેવ, એ આપે, લીધો તો જન્મ ઈચ્છા એ,  
ગયા, જાતે દશા દાવે, સુવર્ણ મૃગ હણવા એ.  
શું હરી, લંકેશ જતો સિતા, હતા શું! રામ અધુરા.  
ભાગવ્યા ભલ ભલાઓએ દશાના દાવને પુરા.  
લે. મનહર. —“જે કરશે-તે ભરશે.” —

—ગઝલ—

તુને છે લાખ ચાહનારા, નથી હું એક તેમાં શું;  
બલાથી-જો ગયો હું તો! ગયું એમાં કે તારે શું.  
ખુમારી ના અમારી એ, અજબ ચુપકીદી છે-તારી:  
ભર્યો છે લેદ બધો એમાં, ગુન્હેગારો બધો મારી.  
ભરી હીકમત બધી તનમાં, હશે કીમત કરી મનમાં;  
કદર ના સત્યની તુજને, ગયો તો શું! રહ્યો તો શું!  
બધે મીઠાં હજારો લઈ, હા! જ્યા તું આંકડો દેજે:  
નથી કંઈ આંકડામાં દમ, રહ્યો તો શું! ગયો તો શું!  
આંધ્યા બહુ તાર સારંગીને, હુંટ્યો એક તાર બઝાવવામાં;  
ખતાવે શુર-એ-શુરો! હુંટ્યો તો શું! રહ્યો તો શું!  
બધા રસ્તા રહ્યા આંખી, નશીબ ચારી કહાં દેશે;  
બક્ષીહારી નશીબાની? “જે કરશે-તે ભરશે.”

લે. મનહર. —પ્રભુ પદ એજ પાયે છે.—

—કબાલી—

જગતમાં ધન્ય તે મિત્રો, ખરો જે સ્નેહ રાખે છે.  
દુનિયાનાં અવનવાં ઠગો, બદલતા રંગ દાખે છે.  
ખીલી કરમાય છે કંઠાથો, ઉઘડતી બંદ પાંખડીયો.  
જડેલી સ્નેહની કડીયો, જમાનો તોડી નાંખે છે.

\* \* \*

ચણેલા મહેલને માળા, સદા અચળ રહેનારા,  
વિચિત્ર જીભડીના ચાળા, ભુમી સાથે સુવાડે છે.

\* \* \*

જશે ! આ જીવ કે દુનિયા ! યશે બાજુ ફના અહીંયા,  
છતાં મુજ ધર્મની માયા, સદા સચ્ચાર્ય રાખે છે.  
સમર્પા પ્રાણ અને કાયા, નિભાવીશ સ્નેહની હાયા,  
વિરહ એ સ્નેહની માયા, આ કાયા કષ્ટ શાંખે છે.  
મરી નીજ મિત્રને માટે, અમી આકાશનું લાવે,  
પ્રતાપે ધરણી કંપાવે, ખરો ફળ એજ ચાખે છે.  
બિપાથી આધીને વ્યાધી, બિદાને શામટી બાંધી.  
રદય સાથે રદય રાખી, સુધારશ નિત્ય ચાખે છે.  
વખત સાથે ન બદલાતાં, રદય જુદા નહિં થાતાં,  
સદા સાથે વશી બાતાં, મુમિત્રો એજ શાખે છે.  
પ્રભુતા પાયરી પ્રેમે, રહે નિતી બર્ષા નેમે.  
જડેલા છે હય હેમે, પ્રભુપદ એજ પામે છે.

x લે. મનહર. —કશમ જો-તું મુકે બાકી !—

—ગજલ—

સમજ લે સમજ લે, અમારી તે બસાઈ છે,  
પરંતુ ના સમજે તું, તારે ભુંડાઈ છે બાકી !  
કરી લે ધાર્યું તું તારું, ના પરવાહ હમોને છે,  
કયું જે તે કરી પણ લે, કશમ જો તું મુકે બાકી !  
પણ આખર માનજે નક્કી, કે ઇન્સાફ એનો છે,  
ભલે રે-જે ચડે-ઘોડે, ન કુદરત-મુકશે બાકી !  
ધારતો તો હજુ હું તો, કે !—અમી કંઈ તું હદયમાં છે,  
પરંતુ જોઈ લીધું મેં, કે-છે કીનો, હવે બાકી !  
વરશાવી લે સિતમ સર્વે, પ્રભુ આધાર અમોને છે,  
મુકતો ના જરા પણ તું ! કશમ જો તું મુકે બાકી.

x લે. મનહર. તે સેવક “ સંગ્રહક ”

લે. મધુકર, —મિત્રની જીહ્વા—  
—ગઝલ—

જીહ્વા મિત્ર તારાથી, બળુ છું હું ! મરું છું હું !  
નથી પરવા પરાયાની, કદમ તારે ઝુકે છું હું,  
ઝુકી કદમે કદમ ખાશી, કરું કાં ધ્યાન ના લાવે,  
અમારી ના અરજ સુણી, અરેરે કાં તુ તરસાવે,  
જીહ્વા ના નથી ગમતી, અરે જ્યાં મિત્રની જેને.  
અલગ અણું માત્ર પાણુ કોદી, ના...ન...રાખતો તેને.  
કરું આરાધના તારી, છતાં કાં નાં દયા લાવે,  
પુનરી થઈ પડું પેરે, મિત્ર કાં રહેમ ના આવે.  
અરે હું મિત્ર દિવાનો, બન્યો છું મૈત્રી એ તારે,  
સુખ ન એક બોલી દે એવો, અહા ! તું મિત્ર છે મારે.  
કરું કુરબાન મિલકતને, ન પરવા રાખતો અન્યે.  
કહું છું મિત્ર દર્શણુ દે, તુંહા દિહાર ના ભાવે,  
અહા જે મિત્ર તું બોલે, શબ્દો શાસ્ત્રના મારે.  
મને થેલો બનાવીને ગરૂ પદ ધારી તુ લેને.  
નકામો આમ બોલાવી, દિવાનો કાં તું કહેવરાવે,  
શરણાંગત આશરે તારે. અચાવી તેહને લેને.  
મિત્ર વિણુ છુંદગી ખારી, થવા દે કાં દુઃખી તેને,  
દયા મુજ દર્દની તું છે, લગાવી તે મુખી કરને.  
અમીમય આંખ કર ઝાંચી, દૃષ્ટી ફેંક મુજ પરને.  
મધુકર ગુંજતો એવું, ભવોભવ ભેટવા દેને.

ૐ શાન્તિ

સમાપ્ત.

છપાય છે !

છપાય છે !!

છપાય છે !!!

નાટ્ય ગઝલ સંગ્રહ

અથવા

ગઝલ કાવ્યમાળા.

ભાગ ૨ જે

આ ભાગ કરતાં સર્વોત્તમ ગઝલ કાવ્યોનો સમાવેશ, એકવાર  
ખાસ ખરીદી વાંચવા આગ્રહ પુર્વક ભલામણ કીમત રૂ. ૦-૧૨-૦  
બાર આના. પો. અલગ, મળવાનું કેકાણું—

શા. લટલુભાઈ નારણદાસજીકમેલર  
૬. લીમડાચોક—મુરત.

ચૈત્તિકારિક હૃદયવિદ્યારક ઘટનાઓથી ભરપૂર.

સચિત્ર સંસારિક નવલકથા.

## દગાબાજ દુનિયા.

આ નવલકથાની વસ્તુસંકળનાં એવી તો અદ્ભુત, અને સંભવિત છે કે, પ્રત્યેક પૃષ્ઠે વાંચકની જીતસા વૃદ્ધિગત થાય તેમ છે. પત્નીનું ગૂમ થવું, રેલ્વે ટ્રેનમાં સંન્યાસીના મૃતદેહનું તણાઈ આવવું, સ્ટેશન માસ્તર કૃષ્ણલાલે સંપત્તિના લોભથી પોતાના જીવનને બદલી નાખવું, વીસમી સદીના જોન્ટલમેન કેશવલાલનાં અને નાટકની ચુટેલ સીતાનાં કુટિલ કારસ્થાનો, સાધ્વી સતી નિર્મળાનો દેવી અને આદર્શ સ્વામીસ્નેહ, સંન્યાસીના જીવનનું શુભ રહસ્ય, પાપનો પશ્ચાત્તાપ, સંતાનસ્નેહ, દારભારીની કાર્ય કુશળતા, લોકચર્યા, અથવા ગામડાનું ગેઝેટ, પ્રચંડ નિરાશા, ચોરને પોટલે ધૂળની ધૂળ, આદિ અનેક રસિક, વિષયોથી ભરપૂર. લગભગ ૨૨૦ પૃષ્ઠ ચાર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો. પાકું પૂઠું છતાં મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૧-૮-૦

### એક બીજી નોવાલ

નવી રસિક સચિત્ર નવલકથા! હમણાંજ પ્રસિદ્ધ થઈ છે.

## કંગાલ કેદી અથવા સ્નેહ-બંધન.

આ નવલકથામાં સુખદુઃખના પડછાયા, સ્વામી સ્નેહજ્યોતિનું આદર્શ સાધુજીવન અને દેવી પરોપકાર, હૃતમાગ્ય રંગનાથની સ્થિતિનું અને જીવનનું કલ્પના પણ ન કરી શકાય એવું અસંભવ પરિવર્તન, પોલીસ અંમલદારોની નિષ્કુરતા, સંપત્તિનો સદુપયોગ, નિરાધાર સ્નેહલતાના જીવનનો અકાળે આવેલો શોચનીય અંત, શાન્તિલાલના કષ્ટની પરિસીમા, અપૂર્વ વાત્સલ્ય સ્નેહ, કૃષ્ણલાલનાં કુટિલ કારસ્થાન, શ્રીમંતોની શક્તિ અને વિલાસપ્રિયતા, નર્મદાની પ્રાણહારક આશા, પાપિષ્ઠ તેમજ લુચ્ચા કેશવલાલની અને પાપિષ્ઠ કાળિદાસની કુટિલતા, સતી સાધ્વીની શીયળપ્રીતિ, આદિ અનેક વિધ-વિધ ઘટનાઓથી પરિપૂર્ણ. પૃષ્ઠ ૨૫૦. ચાર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો, પાકું પૂઠું; જતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦

ભાગ બીજો કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

મળવાનું ટેકાણું.

શા. લલ્લુભાઈ નારણદાસ બુકસેલર.

લીમડાચોક-સુરત.

છપાય છે ! છપાય છે !! છપાય છે !!!

તાકીદે નામ નોંધાવો.

# શ્રી હુન્નર રત્નમાળા.

અથવા

## પ્રૃથક્ હુન્નર કોષ.

થોડાજ વખતમાં છપાઈ બહાર પડશે ! જેઓને ગ્રાહક થવાની ઇચ્છા હોય, તેઓએ તાકીદે નામ નોંધાવવા. કીમત અગાઉથી, નામ નોંધાવનારને રૂ. ૧) પાછળથી વધુ. પોસ્ટેજ ખર્ચના અઢી આના, નામ નોંધાવતી વખતે અઢી આનાનાં પોસ્ટેજ સ્ટેંપ બીડવા, એ શિવાય નામો રજીસ્ટર થશે નહિ. બુક તૈયાર થયેથી માત્ર રૂ. ૧-૦-૦ નું વી. પી. સ્વાના કરવામાં આવશે.

## આ પુસ્તકમાં

વ્યાપાર, ઉદ્યોગ, અને થોડાં રોકાણમાં બહેળો લાભ મળે એવાં વિષયને લગતાં સહેલાં અને સારાં થોડા ખર્ચમાં તૈયાર થાય તેવાં વૃણી જાતોનાં હુન્નરનો શમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, આ બુક ગરીબોને ધનવાન કરનાર, નિરુદ્યમીને ઉદ્યમ, શીખવનાર, અને થોડે રોકાણે બહેળો નફો કરાવનાર થશે. આજ સુધી આવી બહાર પડેલી બુકોમાં આ બુક સર્વથી સર્વોત્તમ અને. હમો હમારાં દરેક ગ્રાહક બંધુને ભલામણ કરીએ છીએ. કે આવી કવચિત મળતી તક ગુમાવવી નહિજ ! ગ્રહાક પુસ્તકો નફો તૈયાર થશે. માટે તાકીદે નામ નોંધાવો. બહેલો તે પહેલો ! આજે નામ નોંધાવો.

પાછળથી કીમત રૂ. ૧-૮-૦ શીલકે હશે તેજ,  
નામ નોંધાવવાનું ટેકાણું:—

શા. લલ્લુભાઈ નારણદાસ બુકસેલર.

લીમડાચોક-સુરત.

# એક ભલામણ.

વાર્તા, નૌવેલો, નાટકો, કથા, પુરાણ, વૈદ્યક,  
જાદુ, હુન્નર, વી. વી. વિષયોના પુસ્તકો.

ઉપરાંત

શાળા ઉપયોગી ધોરણવાર, બુકો અને તેને  
લગતું દરેક ધોરણ ઉપયોગી પુસ્તકોનું  
સાહિત્ય.

કોરી નોટો, કાગળો અને સ્ટેશનરી વીગેરે

અરીદવા માટે

નીચે લખેલું શરનામું તમારી કાયરીમાં નોંધી  
રાખો અથવા મોડે ગોખી રાખો, છેતરાવવાનો  
ખીલકુલ ભય નથી.

મહારામાના ઓર્ડરો કાળજી પુર્વક સપલાઈ  
કરવામાં આવે છે.

—સરનામું—

શા. લલ્લુભાઈ નારણદાસ બુકસેલર  
અન્ડ પબ્લીસર સ્ટેશનર.

૬. લીમડાચોક—સુરત.

# નવી ખહાર —પડેલી ખૂકો.

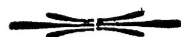
સંગીત કળાધર

અથવા

બૃહત ગાયન

\* ભંડાર \*

મહેફીલે, મંઝીલ  
હૈ ગૌહરે કંવાલી.



અપસિદ્ધ નાટકો-

મોંચા યુદ્ધી કાંદલા

અંગતમ પ્રખ્યાતી

પામેલા ૨૦૦

ગાયનોના સંગ્રહ

કીમત રૂ. ૦-૧૨-૦

પાટ અલગ.

ગુજરાતી હર્ષ અને કિર્તી વાચનામાં  
ગજલ કંવાલીના ભંડાર જેમાં પ્રખ્યાત  
શાયરો, અકબર, દીલગર, મુસ્તર, દાગ,  
અમીર, સરવર, અનવર, દહેલવી, શાહીદી,  
મહેદી, નાદીર, મીંગા, સલીમ, ગદુર, નઝીર,  
દુસેની, ગરીબ, દાકેદ, વગેરે વગેરે નામી  
શાયરોની દીલગમ્પ ગજલોના મોટા સમાવેશ કરવામાં આવ્યા છે. સદિ,  
બાપ, રંગીન કેન્સી પુઠું છતાં -

**કી. રૂ. ૦-૧૨-૦** અપાલ અથ અલગ.

છપાય છે ! - છપાય છે !! - છપાય છે !!!  
ભક્તિરસથી છલાછલ

**સુર-ભક્તિ-માળા અથવા ભજન સાગર**

કેતમાતમ ૪૦૦ ભજનોના સમાવેશ.

કીમત રૂ. ૧-૮-૦ હાલ રૂપીઆ.

મંગલાનું દેકાણું -

શાંત લલિતભાઈ નારણદાસ બુકસેલર.

લીમડાયા સુરત.

